

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תוכב"א

סעודה שלישית

קרח תשב"ז (חלק ד)

דברי הסברה

בענין נסיונות הזמן והתקופה

והמשך הטעמים שלא לילך לכותל המערבי

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ב לפ"ק

KolSatmar.com

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושאריית ושידור לא יעשו עקלה, וכבר נאמר ואל תשכן באהלך עקלה (אבות יא. ד.).

צו מנדב זיין לרגל א' שמחה אדער א' יאָרצייט וכדומה רופט: 1-718-388-5519

לשון קדשו - קונטרס ד-ד (חלק ד' מתוך ד' חלקים)

(28 מינוט מתוך 109) זייער קלאָר * * * *

קול אצור יהודא
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→4→527.4

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

לשון קדשו צענטראלע נומער:

929-522-1515

דרוק 1 צו הערן די רעקארדינגס: דערנאך **924**

פאר הערות דרוק 3

צו מנדב זיין דורכ'ן טעלעפאן (דאנערי): **845-366-2793 1700#**

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יחיאל מיכל אהרן קאהן הי"ד
לרגל נישואי בתו - עב"ג החתן אהרן נ"י
בן הר"ר בנימין פערלשטיין הי"ד

הרב יוסף מרדכי וואגשאהל שליט"א
רב דביחמ"ד וראה"כ כולל ערב שבת
לרגל נישואי בתו - עב"ג החתן שמעון זאב נ"י
בן הרב יעקב צבי אויש שליט"א (ר"י עסק התורה)

הר"ר יואל יאקאבאוויטש הי"ד (ב"ר דוד לייבוש)

לרגל אירוסי בתו - עב"ג החתן אליעזר נ"י
בן הר"ר יואל מרדכי פערלשטיין הי"ד

זכות וברכת רביה"ק ז"ע יחול על ראשם, שיזכו לזוות רב נחת וקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• יהם יעלו לזכרון •

בנש"ק חסיד ועניו, דבוק בספרי תלמידי הבעש"ט הק' ז"ע,
דלה והשקה יראה וחסידות ממה שקיבל מרבותיו, מקושר בכל
נימי לבבו וזכה לקריבה יתירה אצל דודו מרן רביה"ק ז"ע
הרה"צ רבי ישכר בעריש ז"ל לויפער מדישיקוב
בן הרה"ח המפורסם רבי שמעון ז"ל
נפטר כ"ז סיון תשפ"ב לפ"ק

לע"נ הרה"ח ירא ה' מרבים, חסיד נאמן מרביה"ק ז"ע
רבי ישראל זאב ז"ל אקערמאן
ב"ר אברהם יוסף ז"ל
נפטר ד' תמוז תשס"ג לפ"ק

הרה"ח המפואר, חכם וסופר, תלמיד חכם מופלג
ומרביץ תורה, מכובדי החידושי של רביה"ק ז"ע
הרה"ג ר' יצחק ז"ל שמערן מח"ס ומרת יצחק
בן הגה"צ ר' מנחם זאב ז"ל אב"ד גבעת שאול
נפטר ד' תמוז תשד"מ לפ"ק

האשה החשובה, מסרה נפשה לברוח כדי להציל יהדות
צאצאיה, ועסקה כל ימיה לקבץ סכומים בעד מוסדות
רביה"ק ז"ע ולשמוח נפשו, ולסייע עבור "ביקור חולים"
מרת חיה ע"ה ב"ר משה ז"ל פעקעטע
אשת הרה"ח ר' אלי' שאול ז"ל
נפטרה כ"א סיון תשפ"ב לפ"ק

הרה"ח ירא ושלם, דיו רב לו בתורה, שפך שיש לפני קונו
ברמעה, מרקק בקלה בכחמורה, פור נתן לאביונים, נצר
פיו ולשונו, נפשו קשורה ברביה"ק ובדרבו
הרה"ח רבי אברהם יהודא ז"ל ברוין
ב"ר משה לוי ז"ל, נפטר ח' תמוז תש"ע לפ"ק

האשה החשובה והצנועה
מרת שרח ע"ה עקשטיין
בת הרה"ח ר' יהושע ז"ל גפן (וויינשטאק)
נפטרה ו' תמוז תשס"ב לפ"ק

האשה החשובה והצנועה
מרת מרים ע"ה ב"ר יקותיאל יודא ז"ל
אשת הרה"ח ר' אליעזר וואלדמאן ז"ל
נפטרה ב' דר"ח תמוז תשע"ב לפ"ק

לע"נ הר"ר קלונימוס (קלמן) ב"ר מרדכי אהרן ז"ל

KolSatmar.com

קיא

ענין ח:

הקדמה לטעם שלישי שלא לילך לכותל המערבי*

שארן לעשות דבר שהונהג והופעל על ידי רשעים, אפילו במקום מצוה

בגליון מהרש"א מציין לחשובת אהל יעקב למהר"י ששפורט, דמנהג טוב שנתקן על ידי רשע, אין לנהוג בו

איך דארף נישט זאגן, יעדער ווייסט [שוין]², וואָס דער מהר"י ששפורט זאָגט אין

אהל יעקב (סימן סח-עא), - אין גליון מהרש"א (על שו"ע י"ד) סימן רמ"ו ברענגט ער עס

בקיצור³, - [אז] אַ מְנַהֵג וואָס איז געוואָרן [איינגעפירט] דורך אַן אָדס רָשָׁע זאָל מען

נישט טון.

קיב

והדומבר בתשובת אהל יעקב הוא לענין מקומות שהתחילו לנהוג על ידי ש"צ שר"י שהכהנים יברכו על הרוכב בכל

שבת או בכל יום, גם בחוץ לארץ. ולאחר שנתגלה קלונו, נחלקו חכמי הדור אם להשאיר המנהג ההוא, או לבטלו

ולחזור להמנהג שאין נושאין כפים אלא בימים טובים

דאָרט איז דאָס ענין אַזוי.

הגם ס'איז [שוין] ידוע², איך ברענגט עס אין ויואל משה בקיצור³, [און] אינעווייניג

[באהל יעקב] שטייט מער באריכות.

[אָבער] וואָס זאָל מען טון, [איך זעה] מ'מוז עס אַלץ איבער/חזרן.

קיג

דאָרט איז דאָס ענין.

* טעם ראשון ושני אמר רבינו בקצרה בשבוע שלפנינו, בס"ג שלח תשכ"ז.

² ממה שכבר הזכירו רבינו כמה פעמים (במוצאי י"ז כ"ח תשי"ז, ועוד כמ"פ), וכן ביואל משה (כדלהלן).

³ בגליון מהרש"א (לרבי שלמה אייגר בן הגרעק"א זצ"ל, י"ד סימן רמו, על ש"ך ס"ק ח): עיין תשובות אהל יעקב למהר"י ששפורט סימן ע' וכו', דמנהג טוב שנתקן על ידי רשע, אין לנהוג בו.

¹ וז"ל רבינו ביואל משה (א, קיב): ובשו"ת אהל יעקב למהר"י ששפורט שהיה גדול הדור בימי הש"ץ, וכתבו עליו כולם שהיה קדוש אלקים, ונשאל בתשובותיו סימן ע' ממקום אחד שלא היה מנהג לברך ברכת כהנים אלא בכל יו"ט, והביא לשם הש"ץ מנהג מירושלים לברך ברכת כהנים בכל שבת, או בכל יום, ואח"כ כאשר נתגלה הש"ץ ברשעתו, היה פלוגתא בין החכמים אם להשאיר המנהג של ברכת כהנים בכל יום שנעשה על ידי הש"ץ, או להחזיר הדבר כמקדם שלא לברך ברכת כהנים אלא בימים טובים. גם בעיקר המנהג היה פלוגתא אם נכון לברך ברכת כהנים בכל יום או רק ביו"ט, והשיב שם האהל יעקב הכרעתו, שבאמת הוא מנהג טוב, אבל כיון שנעשה על ידי הש"ץ אין להתנהג בו. • ואעתיק מלשונו קצת בקיצור, כי האריך טובא, וזה לשונו: מי זה אשר תהיה קלה בעיניו ברכת כהנים וכו', ובפרט אומרים ז"ל (פסטה טז) אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, ותקנתו בברכת כהנים. ונוסף על זה היותו מצות עשה דאמור לקם (נשא ו, כג), וכל שאפשר לעשותה בכל יום מה טוב ומה נעים, אך וכו' מגלגלין זכות על ידי זכאי, וכיון שמקורם לא נהגו לאומרה כי אם בימים טובים ועכשיו נתחדשה בכל שבת, הרי זה דבר טוב יותר ויותר זכות, ומתגלגל על ידי חייב, והוא נידון למסית ומדיח שעליו נאמר (ראה יט, ט) לא תחמל ולא תכסה עליו, ומכל שכן לגלגל זכות על ידו, ואף אם המנהג הראשון אינו מתוקן כל כך, אינו כלום לגבי הלאו דלא תגורו מפני איש, ולא תחמל ולא תכסה עליו, ע"כ בקיצור. • והרי מזה שאף מצות עשה שיש בה ברכה מרובה לבטל כל הקללות, אינה כדאי נגד אותה העבירה להתנהג במנהג שהובא על ידי מסית ומדיח, שעוברים בזה כמה לאוין ונותרים לו חיוק. ומכל שכן באותה מלכות המינות שקמה על ידי מסיתים ומדיחים, ושיש גם בעצם ממלכתם עבודה זרה ומינות וכפירה והעברה על כל התורה כולה וכו'.

ורבינו מביא עוד דברי המהר"י ששפורט ביואל משה (א, כו), והוסיף וז"ל: והאריך שם הרבה בפלפול העצום להוכיח מדברי הש"ס שמנהג טוב שנתקן ע"י אדם רשע אין לנהוג בו וכו'. ובגליון מהרש"א (ביו"ד רמו על ש"ך ס"ק ח) הביאו בקצרה דמנהג טוב שנתקן ע"י רשע אין לנהוג בו, והמעיין בפנים הספר יראה עד היכן החמיר בזה. • ומעתה אם בברכת כהנים שלדעתו ז"ל שמקיים בזה מצות עשה דאורייתא בכל עת שמברכין, וגם תקנתו מרובה להציל מקללה רח"ל, ואעפ"כ נדחה כל זה יען שנתקן ע"י מסית ומסית, שהחייב יותר שלא להניח שם למסית ומדיח רח"ל, ואף שארץ ישראל יען שכן היה שם המנהג מקדמת דנא הוא טוב מאוד, מכל מקום באותן המקומות שלא היה כן המנהג אלא ע"י אותו רשע המסית ומדיח רח"ל, נדחה הכל, מחמת חומרו האיסור של זכרון למסיתים ומדיחים וכו' [עיי"ש שלמד מה לענין שלא לדבר בשפה הטמא עברית שהונהג ע"י המינים].

אין יענע מדינות האָט מען נישט גע'דוכנ'ט נאָר יום טוב^ה, אַזוי ווי ביי אונז. (אַבער) אין גאַנץ ארץ ישראל דוכנ'ט מען [יעדן] שַׁבָּת, [און] אין ירושלים דוכנ'ט מען יעדן טאָג.

[און ווען] דער ש"צ (שבתי צבי שר"י) איז געווען אין ארץ ישראל [וחרד למדינות שלהם בחוץ לארץ], האָט ער געברענגט אַ מנהג פון ארץ ישראל [אז] מ'זאָל דוכנ'ען יעדן שַׁבָּת [גם בחוץ לארץ, או בכל יום].

דערנאָך איז געווען אַ פלוגתא צווישן די חכמים - נאָכדעם ווי זיי זענען 'געקומען דערויף' אויפ'ן ש"צ [להכיר ברשעותו וכזבנותו, און] מ'האָט זיך אָפגעלאָזט פון אים, מ'האָט שוין געזען [וואָס ער איז], - איז געווען אַ גרויסע פלוגתא צווישן די חכמים בימים ההם, ס'איז [שוין געהאַט] איינגעפירט געוואָרן צוריק' דער מנהג פון [דוכנ'ען יעדן] שבת, [ונחלקו החכמים] צי איז גלייכער דער מנהג [ויש להניחו, או שיש לבטלו].

קיד

והענין לעצמו הוא באמת קיום מצות עשה דאורייתא, וגם מבטלת כל הקללות ומביא כל הברכות בעולם

וואָרן לעולם אַמאָל, ס'איז דאָך אַ מצות עשה דאורייתא.

[און] די גמרא זאָגט^ה משחרב בית המקדש אין לך יום שאין בו קללה. און וועלעכעס איז מבטל [די קללות], ברכת כהנים^ט. ס'איז דאָך אַ גרויסע זאך. אויסערדעם, יעדן טאָג, ווען מ'טוט עס, איז מען מקיים אַ מצות עשה. און ס'איז מבטל די קללות.

מ'פלאָגט זיך^י [טאקע לחפש] אַ טעם פאַרוואָס מ'דוכנ'ט נישט [בכל יום], מ'זוכט טעמים. נאָר ס'איז נישט קיין נפקא מינה [דאָ], איך האָלט דאָך נישט ביי דעם [סוגיא] היצטערט.

קטו

ולכן לא יכלו חכמי הדור להכריע בוה, עד ששאלו להגאון מהר"י ששפורט שהיה מראשי הדור, כדת מה לעשות

איז געווען אַ פלוגתא צווישן די חכמים.

^ה וכמו שהביא הרמ"א (אורח קצח, מד) וז"ל: נהגו בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ביום טוב, משום שאז שרויים בשמחת יו"ט, וטוב לב הוא יברך, מה שאין כן בשאר ימים, - אפילו בשבתות השנה, - שטרודים בהרהורים על מחייתם ועל ביטול מלאכתם. ועיין שם בטור"ז (ס"ק לו) ומגן אברהם (ס"ק ע).

ועיין עוד בשו"ת בית אפרים (סימן ו) דהמנהג שהביא הרמ"א הוא מנהג קדום מכמה מאות שנה כמבואר בספר תשב"ץ טען שחיבר תלמידו של מהר"ם מרוטנבורג רבו של הרא"ש והכלבו, ואחריהם החזיקו המהרי"ל והאגור והרמ"א, והטור"ז (אורח שם, לו) והמגן אברהם (שם, ע).

^י כי בדורות קדמונים היו נוהגים כן גם בחו"ל בכל המקומות, וכן מוכח בטור ושו"ע (אורח קצט), ובמשנה ברורה שם (ס"ק א') [וכן הזכיר רבינו זה לקמן באות קטו בלשונו "מהאָט אייביג גע'דוכנ'ט, פון לאַנג אַמאָל"], ורק במשך הזמן נתבטל זה במדינותינו, והנהיגו אישא כפים רב יו"ט. [ולזה אמר כאן רבינו בלשון "צוריק" איינגעפירט געוואָרן].

^י אַמאָל. פירוש: אַמאָל זיכער, בכל אופן.

^ה במשנה דסוטה (מח): רשב"ג אומר, העיד רבי יהושע, מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות. • ובגמרא שם (מט): מיום שחרב בית המקדש אין וכו'. אמר רבא, בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, שנאמר (תבוא כח, סז) בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר, הי בקר, אילימא בקר דלמחר, מי ידע מאי הוי, אלא דחליף. ואלא עלמא אמאי קא מקיים, אקדושה דסידרא ואי"הא שְׁמיה רבא דאגדתא, שנאמר (איוב, כב) אֶרֶץ עֲפָתָהּ כְּמוֹ אֶפֶל צִלְמוֹת וְלֹא סִדְרִים, הא יש סִדְרִים תופיע מאַפֶּל.

^ט כמבואר בירושלמי סוטה (מו. על המשנה דלעיל): כתיב (תהלים ז, יב) וְקָל זַעַם כָּכָל יוֹם וכו'. מי מבטל, רבי אבין בשם רבי אחא ברכת כהנים מבטלת [פירש הקרבן העדה: שהכהנים בברכתם מבטלים הקללות הבאים בעולם].

^י עיין בזה בשו"ת מהרי"ל החדשות (סימן כא). ובשו"ת בית אפרים (אורח סימן ו), ובשו"ת חתם סופר (אורח סוף סימן כג). ועיין לעיל (בהערה ו) לשון הרמ"א שהוא המקור למנהג דידן.

אסאך האָבן געזאָגט מ'זאָל צוריקשטעלן דעם אַלטן מנהג, מ'זאָל נישט דוקנ'ען נאָר יום טוב.

און אסאך האָבן געזאָגט ניין, 'דאָס' איז ריכטיגער. [ווייל] מ'האָט אייביג [געטון אזוי], מ'האָט גע'דוקנ'ט [בכל יום פון] לאַנג אַמאָל, [רק שבהמשך הזמן הנהיגו לישא כפים רק ביו"ט]. ריכטיגער איז דאָס, ס'איז נאָר געווען עפעס אַ קלָקלָה [שנתבטל הדבר בהדרות שבינתיים, מחמת טירדות הלב בעמל הפרנסה בתוך כווד הגלות]^א. אָבער אַז ס'איז שוין געוואָרן [שחזרו למנהג הישן, זאָל עס בלייבן].

און ס'איז געווען אַ גרויסע פלוגתא צווישן די חכמים, זֶה בָּכָה וְזֶה בָּכָה.

קטז

האָט מען אָנגעפרעגט דעם מהר"י ששפורט [כדת מה לעשות].
ער איז געווען [גדול מאוד בדורו], זיי שרייבן אויף אים^ב הַקְדוּשׁ 'האַלקי' שרייבט מען אויף אים [בימים ההם]. ער איז געווען זייער גרויס בִּימְיוֹ, פון די ראשי הדורות^ג.

קיז

והשיב להם מהר"י ששפורט, שבעצם הדבר כשלעצמו, היה נומה שיכרו ברכת כהנים בכל יום, אבל מאחר שעתה הותקן זה ע"י רשע זה, ואם יעשו כן יגרום זה לחזק כח המינים ולספר בשבחם, על כן אסור לנהוג במנהג ההוא וצריכים לבטלו

זאָגט ער אזוי, באריכות.

הגם ער איז נוטָה צו די שְׂטִיטָה [דיש ענין גדול לישא כפים], ער זאָגט אַז ס'העט ליבער געווען יאָ צו דוקנ'ען [בכל שבת, או בכל יום], ריכטיג איז די שְׂטִיטָה [אז] מ'דאַרף דוקנ'ען. נאָר אָבער, 'ווען' - זאָגט ער - [היה לנו לעשות כן], ווען מ'קומט דערויף אַליין, העט עס גיווען גוט געווען. אָבער איינגעפירט האָט דאָך עס 'דער ש"צ', זאָגט ער יהיה איך שיהיה, ווילאנג מ'וועט דוקנ'ען שָׁבֶת וועט מען דאָך וויסן [לומר] אַה דאָס שטאַמט פון 'אים', [ויבואו לומר] מגלגלין זכות על ידי זכאי, [ונמצא] גיט מען 'אים' אַ שָׁבֶת, [ועל ידי זה] הייבט מען אויף דעם פֶּת המינוח. [ועל כן אין להמשיך לנהוג כן].

קיח

ומבאר שם שהש"צ דינו כמין ואפיקורוס, ואף שהיה עובד גדול בתחלתו, ואף השיב רבים בתשובה, אבל לבסוף נתגלה קלונו, והחטיא את הרבים בהעברת הדת והאמונה

ער [הש"צ] - זאָגט ער - איז געווען אַ רָשָׁע, אַ מִין זאָגט ער.

הגם ס'איז געווען [בתחלת פרסום הש"צ] ער האָט געטון פאַרקערט, [שבתחלה הִרְבָּה במעשי צדקות והיה מרבה עבודה גם אצל אחרים], אַזוי ברענגט ער^ד, [און] ער האָט נישט אַרויסגעשטעלט [אָפּען] קיין מינות, ער איז דאָך געווען [נדמה לצדיק ועובד], 'אַרויסגעזען' האָט מען נישט.

אָבער ער איז אָבער 'דאָך' געווען אַ משיח שקר, ער האָט געטון אַזעלכע זאַכן [גם בתחילה]. ס'האָט דאָך געברענגט צו דעם [לבסוף, שכאו הרבה לידי מינות].
[אבל בתחלה היה נראה] פאַרקערט, ער אַליין איז דאָך גאָר געווען 'אַן עובד' געווען,

^א כדלעיל בהערה ו.

^ב הכוונה על התוארים בהסכמות ובשער הספר של ספרו אהל יעקב (שי"ל בשנת תצ"ו). שכתבו שם בין התוארים הגאון הגדול והמפורסם בכל תפוצות ישראל, החכם הרב הכולל המקובל האלקי.

^ג ומראשי הלוחמים נגד הש"צ, ומהמגלים את קלונו מיד בתחילה.

^ד כל הענין באריכות, בספר קיצור ציצת נובל צבי.

ער האָט געקאָנט גאַנץ ש"ס מיט כתיבי אר"י ביי די פופצן יאָר בעל פה, און ער האָט זיך מִסְגָּף געווען וכדומה, ער איז געווען 'אַן עובד' אַ גרויסער.

נאָר וואָס דען, ס'איז דאָך ביטער געווען ווי אַ גאַל, ס'איז דאָך געווען אַ פֿח הטומאָה, ס'האָט זיך דאָך אויסגעלאָזט [נישט גוט], מ'האָט דאָך אים 'אַריינדערווישט' [לצד הסטרא אחרא^ט, און] ער האָט דאָך מחירב געווען די וועלט.

ס'האָט זיך געטון וועגן דעם בימיו, ס'האָט זייער לאַנג געדויערט, ס'האָט געדויערט הונדערטער יאָרן האָט מען געליטן פֿון די פֿתֿ ש"צ^ט [עד שנגלה קלונם לכל ישראל, ונתבטל כחם].

קיט

- נאָר בעווייניג הרבים, מ'האָט זיך נישט גירעכט^ט אַז ס'וועט קומען [נאָך] אַסאָך אַן אַרגערע [פֿתֿ, כמו שקרה בדורינו].

רבי יעקב עמדין זאָגט אַזוי^ט, [אז] ער האָט מורא ס'וועט קומען 'נאָך אַרגער'.

און 'אַזוי איז עס' [בעוה"ר]. אַזוי האָט נעבעך באַטראָפֿן.

[כי פֿתֿ הַצִּוּיִּים] די זענען גאַרנישט קיין דמיון צו די פֿתֿ ש"ץ [אלא גרועים הרבה יותר]^ט.

^ט עיין בנתיב מצותיך [להרה"ק מקאמאנא, בהקדמה] וז"ל: ולא נדחה אלישע [בן אבויה] "אחר" לשאול, אלא על ידי גאווה. ולא יצאה כת הארורה והארור [שבתי צבין] ימ"ש מן הדת אלא על ידי הגאווה והכעס, ולהשתר על זולתו, כי באמת היה לו נשמה גבוהה, אלא שעל ידי הגאווה נדחה לאבי אבות הטיומה.

^ט דגם לאחר שמת, עמדו תלמידיו להסית ולהדיח במשך כמה שנים.

^י פירוש: גערישט, גערעכנט.

^י בספרו מגדל עוז [בכית מרות עליית היראה, גנוך כג.] ורבינו מעתיק כל לשונו בסוף קונטרס על הגאולה ועה"ת. וז"ל רבינו בהקדמת על הגאולה ועה"ת וז"ל: והקדוש היעב"ץ זלה"ה כתב שהוא מפחד שתבוא עוד כת אחרת, והזהיר טובא שלא לירא אף ממופתים כהעמדת החמה של יהושע בן נון, ולא לירא ממי שפקיע שמה, אף אם אין איש מתחזק עמך לא תפחד לנטות מהאמת. ואמרת להעתיק לשונו בסוף הקונטרס, כי הבין בזה בחכמתו הגדולה למה שאירע בדורינו בעו"ה, עכ"ל. ובוסוף הקונטרס שם קודם ההעתיקה כתב וז"ל: ולחבת הקדוש נעתיק פה להשלמת הענין דברים חוצבים להבות אש מה שכתב הגה"ק היעב"ץ זלה"ה וכו' ככתבו וכלשונו בלי תוספת וגרעון, כי לשון חֲכָמִים מְרַפָּא וְיִשְׁמַע חֲכָם וְיִוְסָף לָקַח. [ונדפס שם העתקת הלשון בארוכה].

[וכן העתיק רבינו חלק מדבריו גם בסוף ס"ג וארא תשט"ז [לשון קדשו קונטרס רכב, את קמג].]

וכן בוויאל משה מאמר ראשון מביא רבינו כמ"פ דברי היעב"ץ אלו, עיין שם בסיומן מו. ובסיומן קנת הביא לשון היעב"ץ המובא כאן בזה"ל: וכבר הזהיר אותנו בחכמתו הגדולה הגה"ק היעב"ץ זלה"ה וכו', אחר שהביא שם שנתבטל כוחה של הכת ש"ץ, כתב שהוא מפחד שתבוא עוד כת אחרת, והזהיר טובא שלא לירא אף ממופתים וכו' אף אם אין איש מתחזק עמך לא תפחד לנטות מהאמת, יעיין שם שכיוון בחכמתו אז למצב הדור הזה עכשיו בעונותינו הרבים. וועיין עוד שם בסיומן קעד-קעה וז"ל: וכבר הבאתי מהיעב"ץ זלה"ה שאף אם רואים עצמם יחידים ממש וכו' אין לפחדו ולנטות מהאמת. והרואה בעינא פקיא יראה שעדיין יש תהלה לקל יתברך אלפים בישראל שמרגישים האמת, אך דעת רוב ההמון התועים ומתנים הן המה היו בעוכרינו וכו'. וראה הגאון היעב"ץ ז"ל בחכמתו הגדולה שעוד יקימו כת אחרת, והזהיר טובא במגדול עוז שלא לפחד מהדור וכו'.

וע"ע בדברי יואל מכתבים [ח"א מכתב עה] מה שכתב רבינו ביום ה' שמיני תש"י, לחזק ידי היראים והעדה החרדית בארץ הקודש עם דברי היעב"ץ אלו. וז"ל רבינו שם: הגיעני מכתבכם בדבר אשר בקשתם לכתוב לכם איזה דברים, והנה הרבה יש לדבר בזה בדברים ברורים ומאירים כשמש, אבל לא אוכל להאריך כעת מטעמים שונים, אך ראיתי להעתיק לכם ענין אחד מה שכתב בספר מגדל עוז מהקדוש הנורא היעב"ץ זלה"ה אות באות, - כי אולי אין הספר ידכם - אשר הרבה יש ללמוד מדבריו האלו. - וכבר קיימתי כל זה מסביר דנפשי, בראותי מצב הדור בעוה"ר, והוא מבואר לכל אשר עינים לו בדברי רז"ל והראשונים זלה"ה, אבל כאשר ראיתי אחר כך דברי המגדל עוז הללו, ראיתי בסדר דבריו ז"ל כי כיוון הרבה למצב דורינו בעוה"ר ברוח הקודש.

^ט עיין בזה בדברי רבינו בליל ה' לך תשכ"ח, בשיחה עם כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל [נדפס בכרך דברות קודש לסדר בראשית תשכ"ח] וז"ל: [הש"ץ] 'ער' האָט דאָך באַוויזן אותות ומופתים נוראים, 'דעס' [של עתה] איז נישט קיין 'דוגמא' [לזה], דאָס איז דאָך הַבֵּל הַבָּלִים, ס'איז דאָך נישטאַ פֿאַרוואָס [לטעות בזה], מ'איז פשוט אוימוזסט 'פֿאַרקויפֿט' דערפֿאַר, ס'איז נישטאַ פֿאַרוואָס. דער [נסיין פֿתֿ] ש"ץ איז געווען [אז] ס'איז טרוינטער מענטשן געווען אפילו נשים איז געווען וואָס זיי האָבן נישט געקענט גאַרנישט און זיי האָבן נישט געוואוסט פֿון זיך, און

קב

ומסקנת דבריו להלכה, שהחזיק של הרמ"ה כח המינים והרשעים, דוחה כל התועלת שיש בקיום המצות עשה ובכישול הקללות, ולכן אסור להחזיק במנהג ההוא, וצריכים לבטלו

[ועל כל פנים] זאגט ער אזוי:

הגם מ'איז מקיים א מצות עשה, און ס'איז מבטל קללות, אבער [הזהירות מחשש פון] א 'שטיקעלע' [חיזוק ונתינת שבח למינים], 'אביסעלע' אויפצוהייבן דעם פון א רשע, און פון מינות, איז דוהא אלעס, איז דוהא אלע מצות מיט אלע ברכות, [ממילא] טאר מען נישט [להחזיק בהמנהג לישא כפים בכל שבת], ס'איז נישט כדאי. אזוי זאגט ער, אזוי פירט ער אויס להלכה [שלא יברכו ברכת כהנים בכל יום].²

זיי זענען אראפגעפאלן און געזאגט סודות נוראים [אין] קבלה, ווייס איך וואס [פאר א] פלאי פלאות, און ס'איז אלץ אויסגעקומען אז ש"ץ איז [משיח ח"ו], אזעלכע ענינים האָט מען געזען. נאָך איז געווען למשל וכו', טויזענטער מענטשן האָבן געטון אזעלכע תשובות מופלגות מיט מסירת נפש וכו', אָן א שיעור מענטשן, אורף דעם ווייל אז משיח איז געקומען. ער אליין איז געווען ביי די רופפן יאָר האָט ער געקענט אויסנווייניג ש"ס מיט תוספות מיט אלע כתבי אר"י, דער ש"ץ ער אליין, און ער האָט זיך מיט סיגופים .. מיט תפילות, און מיט דעם איז ער דאָך געווען אן "עובר" געוועזן, ער איז געווען אן איש פלאי געווען, ס'איז געווען א מקום לטעות וכו', מ'האָט געזען נאָך תורה מיט עבודה מיט מדיניות, און טאקע אָמ"ת דיגע מופתים נוראים וואָס ער האָט באוויזן. איר האָט געזען וואָס איך ברענג דאָרטן [בעל הגאולה ועה"ת סימן כד] דעם פון שור, ווי מ'האָט אראפגעברענגט דעם פאטער. מופתים נוראים וואָס מ'האָט באוויזן. [אבער] היינט איז עס דאָך הָל הָל הָל, [שהכל נוסד על דין] אפאָר יונגאטשעס, און ס'איז דאָך [אלעס] אן תורה און אן יראת שמים, נאָר כופרים גמורים וואָס יעדערער ווייסט [שהם כופרים], ס'איז קיינער נישט מסופק אין דעם, קיינער איז נישט מסופק [אז] דעם איז א פת מיט כופרים, און זיי האָבן אנגעפילט ארץ ישׂראל מיט עבודה זרה און מיט מינות און מיט כפירה, און זיי אליין זענען 'גארנישט מיט גארנישט' הונדערט מאל, און [זיי האָבן] אוועקגעלייגט די תורה הקדושה במלוא מובן המלה, לא יִכָּר וְלֹא יִפְקֹד [אצלם], [און] מ'זאל [זיך] גאָר איינרעדן אז דאָס איז עפעס אן ענין? אז דאָס איז א רצון הבורא? וכו', ס'איז גארנישט צו פארשטיין מיטן שָׁל וויאזוי מ'פאפט זיך אין דעם. וואו קען מען דאָס צוגלייכן צו פת ש"ץ, דעמאלטס ווען ס'איז [געווען] אן אָמ"ת דיגע הָל נָסִיּוֹן [חילול נועם] [און] ס'זאל זיין היינט א טויזנטסטל טייל [פון די נסיון פון דעמאלטס], ווען זיי העטן געווען 'איינפאך שומרי שבת' נאָר, העט געווען סכנת נפשות [דער נסיון], העט טאקע נישט געבליבן קיין איד [שלא יטעה אחריהם]. ער וואָס דען, נאָר איין זאך איז [מה שכהנים קשה יותר, ווייל] בימי ש"ץ, ס'איז געווען א גאנצע 'וועלט', ס'איז געווען גדולי ישׂראל אויף די וועלט, און די גאנצע וועלט איז געווען אנדערש, דעמאלטס איז נאָך געווען פל מיני גדולי ישׂראל געווען, און ס'איז געווען א גרויסער פת התורה אויף דער וועלט, און ס'איז געווען ווער ס'זאל 'זאגן' וכו'. דאָס איז געווען דער חילוק [פון דעמאלטס און היינט], אבער 'ווייטער' [און] די גאנצע שְׁמִירַת התורה וכו' ווייס איך נישט אויב ס'איז אין הָל הָל הָל, ס'איז ממש קנוד השָׁל [לסעות בזה]. ער וואָס דען, היינט די נסיונות זענען נאָר פארדעם, נאָר [וועגן] דער [השפעת] זרם העולם, און ליידער ס'איז אפשר א בושא אויסצוזאגן, די מנהיגים, אלע מנהיגים זענען אריינגעכאפט, אלעס שטופט אונטער דאָס וועגעלע, דעם איז דאָס מאלער, דעם מאכט א נסיון. ווען נישט, ווען מ'העט געוואוסט בדרך פלל אז רוב על כל פנים פון די גדולי התורה זענען דערקעגן. און דערנאָך, די 'וועלט' איז דאָך אזוי [ווי ס'איז] וכו', אין יענע יאָרן איז דער פלל ישׂראל זענען דרך רובא דרובא געווען אידן 'נאָר' ה' וכו', היינט איז דאָך די גאנצע גמונה [און] די גאנצע שְׁמִירַת התורה וכו' ווייס איך נישט אויב ס'איז אין פראצענט אין פלל ישׂראל, [והטועים] דאָס איז דאָך גאָר דאָס רוב וכו', און דעם ביסל שומרי תורה דארף מען זוכן פראצענט וואָס זיי האָבן אָמונה [נדבעין], ער איז נאָך א שומר תורה [כאטש בדרך] מצות אָנשים מלמדה, ער טוט נאָך אן די תפילין און האלט נאָך שְׁבֶת 'פון טאטן אויס', אבער אז דו וועסט אים נאָר א קוועטש געבן צי גלייבט ער ביאת המשיח, צי אנדערע פרטים אין דער אמונה, איז ער שוואַך, דאָס אידישקייט באשטייט דאָך פון אקלייבענע מענטשן' [און] 'ווינעלעך' וכו'. און דעם ביסל אידן ווידעראום איז דאָך דער דעת אויך זייער קליין וכו'. היינט איז דער פֿיין באשטייט נאָר פונעם דָם פונעם דָם פונעם דָם, נישט פון דער 'זאך' וכו', ווייל מ'קוקט זיך עפעס אָן מ'איז 'אליינס' וכו'. און ס'ליגט א גרויסע פת פון די סטרא אַחֲרָא דרעם וכו', אזוי ווי ס'איז געווען יצרא דעבודה זרה בימיהם וכו' איז עס היינט א יצרא דמינות. 'דאָס' איז די זאך, דאָס איז דער שוַרש, אָבער קיין 'גרונוט'. [ועיי"ש עוד].

² ועיין כל ענין זה בעל הגאולה ועה"ת (סימן פח) והוסיף שם רבינו (עד סימן צ) וז"ל: וכעין פסקו של מהר"י ששפורט מציינו שפסק הנודע ביהודה (מהדו"ק ח"ח סימן טז) וכו' וז"ל, ומה שכתב שנוהגין בעירו לומר אחר שיר של יום עוד מזמור כ"א, ידע שזה נתפשט בכל המקומות ששכיחים האפיקורסים המאמינים בש"ץ שחיק טמא, לפי שיש להם שם גימטריא, ובשומרת גימטריא (814, כשמן של) הטמא שלהם, ולכן יבטל מנהג זה, שלא

קכא

היוצא מזה לעניינינו:

און [דערווייל] ביי 'דעם' [במה שקרה עתה] כאפט עס אָן [לב ההמון], דערציילט מען אַ מעשה [כאילו היו נסים, וכאילו נתרבו בעלי תשובה].
[כאָטש] מ'זעט דאָך פאַרקערט, די גרויסע פּירצות^{כא} וואָס ס'איז געוואָרן דערפון.

קכב

'זיי' אליין [הכופרים עצמן] זאָגן ניטאמאָל [אזוי], זיי זאָגן נישט קיין נסים, זיי זאָגן גאַרנישט, זיי זענען גאַרנישט מזכיר השם יתברך.

נאָר די 'נאָכשלעפערס', די 'רתיים', די וואָס זיי ווילן זיך נאָכשלעפן [און] לעקן, [זיי ווילן] לעקן [און] נעמען אַ טייל פון דעם 'פיינל' [של הכופרים], פון דעם 'ביטערן לויתן', פון דער תּמורה, פון דער פאַלטשער גאָולה^{כב}, זיי ווילן נהנה זיין 'מהם', ומפּבּוֹדָם, 'ומהמּוֹנָם', וממּוֹנָם^{כב}, ווי מ'זעט. זיי ווילן נהנה זיין פון זיי, 'די' שלעפן עס אַריין אין 'נסים', און מיט דעם פאַרפירט מען דעם לֵב הַהמוֹן.

קכג

יהיה איך שיהיה, אָבער קודם ווערט דאָך אויפגעהויבן דאָס דגל המינוח. [אז] מ'זאָגט אַז די מינים און די כופרים [נצחו ח"ו], יְדִינוּ רָמָה^{כג}.

[שהרי לדבריהם נמצא כאילו] חס ושלום, די אַלע צִדִּיקִים און קְדוֹשֵׁי עֲלֻוֹנִים וואָס האָבן געהאַט מְסִירוֹת נֶפֶשׁ [ללחום נגד הרשעים], וואָס זענען געווען אַקעגן צִוּנִיזם – אַקעגן דער פֶּת הָאֲרוּרָה, אַקעגן צִוּנִיזם, – חס ושלום די האָבן געשאַדט פאַר די וועלט? – אַזוי קומט דאָך אויס? ! –

לחקות את הצדוקים עכ"ל. הנה השואלים לא היה כוונתם לזה רק לטובה לשם אמירת מזמור אחד, ולא ידעו כלל מהגמטריא זה, ומי פתי יסיר הנה למשוך אחר איזה גמטריא ולהתפעל מזה, רק אותן שנתפסו לדיעותיהן, ומכל מקום חששו שאמירה זו אפילו בכוונה טובה יהיה להם לחיזוק לאותן הנמשכים אחר הש"ץ שר"י בכוונות לא טובות. קל וחומר בנידון דידן שאינו גימטריא רק שצוחין בקולי קולות ובהתפארות מרובה, וממילא נותנין חיזוק גדול להמינים בהליכה זו חלילה לילך שמה. ○ והנה פסקו של מהר"י ששפורט והנודע ביהודא ז"ל בדברים ברורים המה ואין מקום להסתפק באמיתתם. ותראה עוד מ"ש הרא"ה זלה"ה בספר החינוך (מצוה תנו) וז"ל, שנרחיק ממחשבותינו ולא יעלה על פינו שיהיה במי שעובד עבודה זרה דבר תועלת, ולא יהיה מעלה חן בעינינו בשום ענין וכו'. ועל זה נאמר ולא תִּחַנֵּם. מרשעי המצוה, לפי שתחלת כל מעשי בני אדם היא קביעות המחשבה במעשים והעלות הדברים על שפת הלשון, ואחר המחשבה והדיבור בה תעשה כל מלאכה, ועל כן בהמנענו במחשבה ודיבור ממצוא בעובדי ע"ז תועלת וחוץ, הננו נמנעים מלהתחבר עמהם ומרדוף אחר אהבתם ומללמוד דבר מכל מעשיהם הרעים, עכ"ל החינוך וכו'. וכל שכן במינים שגרועים מעובדי עבודה זרה כמאז"ל וכו' [עיי"ש באורן]. ○ ומעתה קל וחומר בן בנו של קל וחומר לעניינינו, בדברים שנתחדשה אפשרות וְהַשִּׁינָן עַל יְדֵי פוֹשְׁעִים וכוּפְרִים, ויש בזה אמשוכי וגורוי אבתרייהו ודאי בלי ספק, ואין במניעת הליכה לכותל שום נדנוד חשש עבירה, בודאי שִׁמְן הראוי לגדור גדר ולפרוש מזה כדי שלא ליגררו אחר המינוח, כי שאני מינות דמשכא, ואיכא חשש יותר להיות נגררים אחריהם. ○ ומסיים שם (בסימן צא) וז"ל: הרי לך מבורר דהנהנה מן המינים לא ימלט שלא יכנס בו מארס המינות, וכמעט לית ליה אסותא. והחי יתן אל לבו. ומכל שכן לעניינינו, הנהנה מהם בדבר הנוגע לרוחניות, בלי ספק נוגע הפגם עד דכדוכה של נפש, והשומר נפשו ירחק מזה. ○ וע"ע בעל הגאולה ועה"ת (סימן קה) שמביא כזה מבעל העקידה והאלשיך הקדוש.

^{כא} של תערוכות וחילול שבת. וכמו שהזכיר רבינו לעיל באות עד-עה, פא, קח (הנדפס בחלק ג') של הקונטרס.

^{כב} כמבואר לעיל באות סג-ע (שבחלק ג') בביאור המדרש בפסוק על הגאָלָה וְעַל הַתּוֹמָה.

^{כג} מלשון הפסוק ביהזקאל (ו, יא), הִתְחַסַּתְּ קֶם לְמִשְׁתָּ רָשָׁע, לֹא מֵהֶם וְלֹא מִמְּמוֹנָם וגו' [פירש"י ביהזקאל: כך אמר הקב"ה למשחית, איך זקוק להשאיר נפש מרשעי ישראל כי אין טובה יוצאת לא מהם ולא מממונם, ולא מבניהם].
ובבראשית רבה (לא, א) פירשהו [ולענין דור המבול], לֹא מֵהֶם וְלֹא מִמְּמוֹנָם, לֹא מִיִּנְחָוֹן וְלֹא מִמְּמוֹנָם.

^{כד} מלשון הכתוב (דברים לב, כז) פֶּן יאִמְרוּ יְדִינוּ רָמָה וְלֹא ה' פָּעַל כָּל זֹאת.

[און] נאָר 'די' [הכופרים] רעטן, די רעטן די וועלט? ! די רעטן דעם פֿלל ישׂראל? !
די ברענגען 'תשובה' אויף דער וועלט? ! די ברענגען 'הצלה' אויף דער וועלט? !

קכד

אוי געוואָלט! ! ווי קען מען אַזוינס זאָגן? ! שומו שמים על זאת! !
און וויי איז אונז [אז] מ'לעב מיר אין אַזא דור, מ'זאָל דאָס 'צוהערן'!
[ווי] מ'זאָל דאָס 'קלערן', [און] אַז אידן שומרי תורה זאָלן אַזוינס 'רעדן'!

קכה

מעם ג - שלא לילך לכותל המערבי
לפי שנורמים בזה נתינת שבח וחיווק להכופרים

איך האָב געזאָגט [על פי דברי מהר"י ששפורט הנזכרים, שזהו] איינס פון די טעמים [שאין
לילך עתה לכותל המערבי].

- אַסאך טעמים [האָב איך געזאָגט] דערין, [צוליב] וואָס איך האָלט נישט מ'זאָל גיין
צו דער 'פּוֹתֵל', און צו די 'אַלע מְקוֹמוֹת' וואָס זיי האָבן געברענגט [שכבשו הציונים עתה
במלחמתם, כדיבואר להלן]. -

[אַבער איינס פון די טעמים איז, לפי דברי האהל יעקב הנזכרים], ווייל ס'איז בלי ספק אַז
מ'גייט זיי אָפּ דעם שְׂבַח [בלב ובפה, במה שהולכין לשם].

קכו

ס'איז דאָ בריוו [מכתבים שהגיעו לכאן מארץ ישראל, ווי] אַסאך [טועים שנמשכו] זאָגן דאָך
אַזוי: מ'האָט טאַקע פאַרלוירן אַסאך נפְּשׁוֹת, ס'איז אָבער כְּדאי [געווען, ווייל] מ'האָט
באַקומען דעם פּוֹתֵל!
זיי זאָגן דאָך אַזוי.

[איז ממילא] אַז דאָס ברענגט אַ שְׂבַח [להמינים] איז פֿגול הוא לא ירצה!
אַזוינס טאָר מען נישט טון!

קכז

[וזה נלמוד לעניינו, בקל וחומר בן בנו של קל וחומר מפסקו של מהר"י ששפורט ז"ל, שהכריע
להלכה לבטל מצות עשה דאורייתא כנשיאות כפים, שמביא ברכה לישראל וכוחו לבטל קללות כמו
שאמרו רבותינו ז"ל, ואף על פי כן פסק הגאון ז"ל דראוי לבטל מנהגם הנ"ל, כדי שלא ליתן זכות
למינים, ושלא יעלה על לב איש זכרונם, ולא יהיה להם שם ושארית וחלק בתורת ה' ובעבודתו
יתברך. ואף שלא היה מנהג חרש שנתקנה על ידו, וכבר היו נהוגים כן בארץ ישראל ובמצרים משנים
קדמוניות לברך ברכת כהנים בכל יום, אבל מפני שהוא היה הגורם להתנהג במקומות אלו כן, ונתקן
המנהג בשבילו, יש בזה משום אמשוכי אחר המינות, ואם ינהגו במנהגם, בלי ספק שינתן להם חיווק
בוה, ועל כן פסק הוא ז"ל למנוע, ולא לחוש על התועלת.]

על אחת כמה וכמה לעניינו, שאין בביטולה נגדור עבירה, ולא מצות עשה בקיומה, אלא אדרבה יש
הרבה טעמים למנוע בכלל מליילך שמה כמבואר לקמן באריכות, והחשש דאמשוכי גדול פי כמה, כי
המינים מתפארים שהשיגה ידם לבכוש המקומות הקדושים בכוחם ונבחרתם, ועל ידם נתחדש
האפשרות לגשת אליהם, אין שום ספק שבהליכה לשם נותנים להם חיווק רב, וגורם להיות נפתים
ונמשכים אחריהם אלפים ורבות מ'ישראל למינות ר"ל, כאשר ראינו בחוש בעוה"ר, ע"כ בודאי ראוי
למנוע מליילך שמה, עד ישקף ה' יתברך שמו עלינו למוכה ויתבטל כח המינות מן העולם, ואז כולנו
נעלה לציון ברנה, ובעבודת בית המקדש נשמח כולנו במהרה בימינו אמן. (על הנאולה ועה"ת סוף סימן פח).

קכח

איך זאג נישט, איך באשולדיג נישט.

מענטשן זענען געגאנגען אין דער פּה־לָה, מ'איז נישט שולדיג^כ.

מ'איז געוואוינט [געווען בכל הדורות לילך לשם, עד שנת תש"ח, וממילא] מיינט מען ס'איז עפעס [א דבר טוב גם עתה].

אַבער ס'איז אַ טעות גדול וְנוֹרָא.

קכט

מעם ד - שלא לילך לכותל מערבי

לפי שהציונים עושין עתה מזה מקום פריצות, וכינום של מינים

אויסער אלעמען, איך וויל נישט אויסרעכענען [הפריצות ותערובות שעושים שם].

האָט מען דען נישט געוואוסט [שיעשו כן], איך האָב דאָס געזאָגט פּאַראַוויס, [אַז] דאָרט וועט זיין בעווייניג הרבים אַ 'מקום פּריצות'. מ'גייט דאָך צוזאַמען [בתערובות].

קל

אין למעון שילבו בזמן אחר. חדא שבפירוש נאמר לילך למקום מינות או פריצות, אפילו כשהם אינם שם, מחשש שמא פתאום יגיעו שמה. ועוד, דגם מי שיכול להיזהר בעצמו, אבל גורם שילבו 'אחרים' אף כשהפריצים והרשעים הם שם

[ואם תאמר] וועסט מיר דערציילן, [ווי] זיי זאָגן, מ'וועט גיין אַן אַנדערס מאָל ווען ס'איז 'נישט' [דאָ דאָרטן קיין תערובות ופריצות, הרי ב' תשובות בדבר]:

א [קודם, בפירוש שטייט דאָך אַרויס^כ הַרְחַק מִפֶּתַח בֵּיתָה. אין אַ בית מינים, אפילו ווען זיי זענען נישט דאָרט, טאָר מען אויך נישט גיין^כ, ווייל מ'קאָן קיינמאָל נישט וויסן ווען ס'פּאַקט [כי שמא פתאום יבואו לשם, וילכד במצודה של אמשוכי אבתריה].

ב [און אויסערדעם, [אפילו] 'דו' וועסט דיך שוין אַכטונג געבן, אַבער ווען מ'מאַכט דערפון אַ 'יֵשׁ', וועט גיין אַן 'אַנדערער' [אויך. און] אַן אַנדערער וועט שוין גיין אַן 'אַנדערס מאָל' [אף כשיש שם כינוס של מינים ושל פריצות].

דאָס איז בלי שום ספק, אתי לאמשוכי אבתרייה. בלי שום ספק, [אַז] דאָס ברענגט אַן המשכה [אחריהם]. ס'איז נישטאָ וואָס צו רעדן^כ.

^כ ויעיין כעין זה לקמן באות רצא.

^כ במשלי (ה, ח): הִרְחַק מִעֲלֵיךָ דִרְכָּךְ, וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה. ובפסוק זה נכלל הן האזהרה שלא לקרב לפתח בית פריצות וזנות, והן שלא יקרב לפתח בית ועד של מינים, אשר בנידון דידן משום תרוייהו איתנניהו בעוה"ר. וז"ל האבות דרבי נתן (פרק ב, משנה ז): איזהו סיג שעשו כתובים לדבריהם, הרי הוא אומר הִרְחַק מִעֲלֵיךָ דִרְכָּךְ וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה, הִרְחַק מִעֲלֵיךָ דִרְכָּךְ זו אפיקורסים, שאומרים לו לאדם אל תלך בין האפיקורסים ואל תכנס לשם, שמא תכשל בהם. ואם אמר בוטח אני בעצמי שאע"פ שאני הולך לשם איני נכשל בהם, שמא תאמר שומע אני את דבריהם וחוזר בי, תלמוד לומר (משלי ב, יט) כֹּל בְּאֵיהָ לֹא יִשׁוּבוּן וְלֹא יִשְׁלֹמוּ אַרְחוֹת חַיִּים וכו'. דבר אחר הִרְחַק מִעֲלֵיךָ דִרְכָּךְ זו זונה, שאומרים לו לאדם אל תלך בשוק זה ואל תכנס במבוי זה שזונה יש שם וכו', והוא אומר בוטח אני בעצמי שאף על פי שאני הולך לשם איני נכשל בהם, אמרו לו אע"פ שאתה בוטח בעצמך אל תלך לשם שמא תכשל בהם, שנאמר (שם ז, כו) כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפְלִיחַ וְעַצְמִים כָּל הָרָגִיהָ. ובגמרא עבודה זרה (יב:): הִרְחַק מִעֲלֵיךָ דִרְכָּךְ, זו מינות, וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה, זו הרשות [פירש"י: שולטנות, שנתנוך עיניהן בבעלי ממון להרגן ולטול ממון]. ואיכא דאמרי הִרְחַק מִעֲלֵיךָ דִרְכָּךְ, זו מינות והרשות, וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה, זו זונה.

^כ כמו שביאר רבינו בארוכה ביואל משה (א, קה-קט).

^כ וז"ל רבינו בענין זה בעל הגאולה ועה"ת (סימן צב-צד): ועוד טעם למנוע מלילך למקומות הקדושים שכבשו עתה, כי בעוויניו הרבים נעשו על ידם מקומות ההם למקום כנופיא לפריצות בתערובות אנשים ונשים, וכנופיא למינים, וגם פוקרים בחילול שם שמים נורא, ובחילול שבת בפרהסיא, והזהיר הכתוב שלא לילך בדרך אתם פן ילכד במצודתם. והעליתי בספרי ויואל משה במאמר הנ"ל (שם), דאסור לילך אל מקום ובית ועד שלהם אפילו אם הם אינם נמצאים שמה באותו הזמן, דמכל מקום אסור משום אמשוכי, והבאתי (שם, קט) שכן דעת המהר"ם

קלא

מַעַם ה' - שלא לילך לבותל המערבי

דהכתוב ציוח ואומר: מאחר שאין לבבכם שלם עמי, מי בקש זאת מידכם רמס חצרי

וואָס ברויך מען מער [טעם, על שלא לילך לשם]?

[והלא] דער פסוק שרייט געוואָלט! [אפילו על זמן המקדש, ווען] ס'איז געווען אַ מצות

עשה דאורייתא שְׁלֹש פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרָךְ (משפטים כג, יז. ועוד), זאָגט דער

פסוק^כ [כי תבאו לָרְאוֹת פָּנַי] מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדְּכֶם רִמְס חֲצָרַי!

זאָגט רש"י, אחרי שאין לבבכם שלם עמי, זאָלט עטס נישט קומען. אַז ס'איז

נישט לַבְבְּכֶם שְׁלֹם [עמי]. אזוי זאָגט ער דאָרט.

קלב

כבר נתקשו להבין מה שנאמר מי בקש זאת מידכם, דהלא הוא מצות עשה דאורייתא לעלות לרגל אל מקום המקדש

איך האָב שוין לאַנג געפרעגט די קשיא^ל, וואָס הייסט עפעס [שיאמר הכתוב מי בקש

זאת מידכם], - אין וויאל משה^{לב} שמועס איך אויך דערפון, - וואָס הייסט? ס'איז דאָך אַ

מצות עשה דאורייתא! און לא דרשינן צו זאָגן דעם טעם, לא דרשינן טעמא דקרא^ל,

שיק בתשובותיו (א"ח ס"ו שד) עיי"ש. והסברתי בטעמו על פי מה שכתב האלשיך הק' לפרש הפסוק (משלי א, טו) בני אל תלך בדרך אִתָּם מִנֵּע רָגְלָךְ מִנְּתִיבָתָם, שהזהיר הכתוב על שני דברים, שלא ילך בדרך אִתָּם, ועוד יוסיף אזהרה שימנע רגלו מִנְּתִיבָתָם אף כשאינו הולך אִתָּם אלא חרוק יהיה בינו לבינם, מכל מקום ימנע רגלו מאותו הנתיב, כי שמא פתאום רָגְלִיָּהֶם לָרַע יִרְצוּ שם, וילכד במצודתם. וכעין זה פירש האור החיים הקדוש בפירוש ראשון לציון על נ"ך במשלי שם, מִנֵּע רָגְלָךְ מִנְּתִיבָתָם, בדרך המיוחד להם שהם רגילים בו מנע רגלך ממנו, שמא תפגע בהם וכו', ולזה הזהיר שימנע רגלו מאותו הנתיב ואפילו אין החוטאים בו, עכלה"ק. ובעוה"ר נתינתו למקום התועדות לאלפים מינים ופרוצים. ואפילו אם נאמר שיהודים שומרי תורה ומצות יהיו נזהרים שלא לילך יחד בחבורתם ובאותו הזמן שהמופקרים נמצאים שמה, אבל כבר אמר שלמה המלך ע"ה והזהיר שבכל אופן ואופן איכא למיחש פן ילכד במצודתם, כי רָגְלִיָּהֶם לָרַע יִרְצוּ, וכמו שכתב האלשיך הק'. ועוד, דאם יתירו פרושים את הדבר יבואו גם אחרים להמשך אחריהם, ולא יהיו נזהרים בגדרים וסייגים, ויבואו לידי התחברות ואמשוכי אחריהם. ומי יודע מה שיכתוננו לעשות עוד פרצות ונבלות במקום המקדש, והם לא ימנעו ולא יחדלו משום דבר מחמת הבושה או מחמת היראה, והולכים בכל יום אנשים לאלפים על מקום המקדש ממש שהוא באיסור כרת רח"ל, ועוד ידם נטויה ח"ו ולא יבצר ידם מַעֲשֵׂוֹת מַזִּימָתָם הרעה. כי באמת פליאה עצומה היא על מעשיהם הנוראים אשר עושים ביד רמה, ומדאיבים ומרגיזים את לב החרדים באופן מבהיל עד אין שיעור ועוד, רק סטומכים על כך מעשיהם שיש להם במה לעזור ולסמות אפילו עיני היראים והחרדים, כי נתנו להם 'מקום קדוש' כזה, ובפירוש אומרים כן כמו פיהם. נמצא דאדרכה החרדים אל ה' באמת, והולכים במחשבות טהורות לשפוך שיח במקום הזה, המה גורמים יותר שיהיה להם במה לַחֲפֹת על כל תועבותיהם אשר עושים בַּמָּצַח נְחוּשָׁה לַבָּעַץ זָמָם כְּאוֹת נַפְשָׁם. ועל ידי הליכה למקומות ההם נותנים להם חיזוק רב בלי ספק, שהרי אנו רואין בחוש שמתפארים במספר המבקרים ההולכים שמה ומפרסמים דבר זה. והבאנו לעיל מדברי חכמינו ז"ל (גיטין כב). דאפילו בשאלת שלום לחוד ואפילו בדברים בעלמא אסור להחזיק ידי עוברי עבירה. ואין ספק כי ההליכה הוא הכותל הוא להם חיזוק רב הרבה יותר משאלת שלום עד אין שיעור ועוד, כי המה מתפארים בזה בקולי קולות כנודע, ונמצא הוי מסייע ידי עוברי עבירה בעבירות נוראות כאלו.

^כ בספר ישע"י (א, יב-טז): כִּי תִבְאוּ לָרְאוֹת פָּנַי, מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדְּכֶם רִמְס חֲצָרַי. לא תוסיפו הִבִּיא מִנְחַת שְׁוֹא, קִטְרֶת תוֹעֵבָה הִיא לִי, חֲדָשׁ וְשִׁבְת קִרָּא מִקְרָא, לֹא אוֹכַל אֲנִי וְעֲצֶרָה וגו'.

^ל ברש"י שם: מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדְּכֶם רִמְס חֲצָרַי. לרמוס את חצרי, אחרי שאין לבבכם שלם עמי. לא תוסיפו הִבִּיא מִנְחַת שְׁוֹא. מתרה אני בכם, לא תביאו לי מנחת שוא שלכם, שהעשן עולה ממנה, קיטור של תיעוב הוא לי, ולא לנחת הרוח. חֲדָשׁ וְשִׁבְת קִרָּא מִקְרָא, לֹא אוֹכַל אֲנִי וְעֲצֶרָה. ולקרוא מקרא חדש ושבת שאתם נאספים לקרא עצרה ואסיפה בהם, לֹא אוֹכַל לִסְבּוֹל אֲנִי שבלבבכם הנוטה לעכו"ם והעצרה עמו, שאין שני הדברים כאלו ראויים יחד, לקרוא עצרה ליאסף לפני, והאון שבלבבכם לעכו"ם ואין אתם מוציאים אותו מתוך לבבכם.

^ב בס"ג עקב בטש"ז, עיי"ש באורך בזה.

^{בב} ביואל משה (ב, מה-מח), עיי"ש באורך. ועיין בזה גם בדברי יואל שופטים (תניינא עמוד לב) ראה (שם עמוד תז). ועיין עוד בדברי יואל להו"ר (אות ז).

^{בג} וכיין שבתורה לא נזכר טעם למצות ראייה, אנו לא דרשינן טעמא, והכל חייבין לבוא וליראות.

איך ווייס נישט פאַרװאָס [התורה צותה כך, שהתורה לא אמרה טעם, ואנן קיי"ל כרבי יהודה (ב"מ קטו): דסובר] לא דרשינן טעמא דקרא, [ואם כן] מ'איז דאָך מְחַוֵּיב צו גיין [לעלות לרגל, ומה שאלה היא זאת מי בקש זאת מִיָּדְכֶם רַמְסֵי חֲצִיר, והלא התורה היא שביקשה מאתנו כך]. מ'ענטפערט תירוצים, מ'פּלאַגט זיך. [עיי"ש ביואל משה ואין כאן המקום להאריך].

קלג

אבל לכל התיורצים, עכ"פ רואין דאפילו כשיש חיוב דאורייתא בעלייה לרגל, מ"מ מי שאין לבבו שלם עם ה' אין לו לבוא שם. ואם כן כל שכן בזמן הזה שאין בזה שום מצוה או חיוב, דאין לילך לשם במחשבות פסולות כאלו [אָבער לכל התיורצים] על כל פנים זעט מען דאָך, אַז דאָס איז גיווענדט [אין דעם, כי] אַז ס'איז נישט לְבַבְכֶם שָׁלֵם [עם ה', אין לכם לבא למקום המקדש, אפילו במקום מצוה].

ס'שטייט 'דאָך' אַזוי אין פסוק [מ' בקש זאת מִיָּדְכֶם].

איך וויל נישט מ'אַרְיֵה זיין [היצט] אין [די] תירוצים ל"ה.

אָבער על כל פנים [רק לענין עליה לרגל בזמן המקדש] דאָרף מען זיך פּלאַגן [לתרץ ענין הכתוב מי בקש זאת מידכם, מכיון] אַז ס'איז אַ מצות עשה.

[אבל בזמן הזה] אַז ס'איז נישט קיין מצות עשה [לילך למקום המקדש, מובן בפשוט כי]

ס'איז גאָרנישט [שאין בזה שום מצוה וחיויב לילך לשם, אין לנו לילך לשם במצב כזה].

קלד

איך געדענק נאך, אַסאַך גדולים האָבן קיינמאַל נישט געהאַלטן פון אַסאַך גיין ל"ה.

ל"ה עיין בזה ביואל משה ודברי יואל שם, ועיין עוד כמה תירוצים בזה בעל הגאולה ועה"ת (סימן צד-צח). ועיין שם (בסימן צח) שמסיים לאחר זה וז"ל: ומעתה הנה נחזי אנן, שהכתוב (בירמ' ז, ד-יא. עיי"ש לעיל מיניה) מְדַמָּה את בית המקדש למערת פריצים, אז בעת שהיו כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם, יען שהיה באותה שעה רשעים שעשו תועבות מרובות, והתכסו בביאתם למקדש באמרם הִיכַל ה', והיה סיבה לתועבות וכו'. והנה אותן התועבות לא נעשו במקום המקדש אלא במקומות אחרים, אלא יען שכיסו תועבותיהם בביאתם למקדש נקרא ככה, וקל וחומר כן בנו של קל וחומר עכשיו שעושין תועבות נמרצות ונוראות שם במקום הקודש, ומכסים תועבותיהם באמרם הִיכַל ה' וגו', רחמנא ליצול, 'הנה הבאנו לכם מקום המקדש'. וכמעט נשתכח על ידי זה כל התועבות והנאצות הנוראות שניאצו את השי"ת ותורתו הקדושה מעת התחלת הרעיון של הקמת המדינה, ועכשיו ביותר מנאצים את ה' באופנים נוראים, והכל ששים ושמיים לאמר 'ערכו לנו מקומות הקדושים'. והכשרים המעטים שבישראל ההולכים להכותל לפי תומם, המה הגורמים לכל זה יותר ויותר, כי רובא דרובא בעוה"ר המה ציונים נלהבים מאז ומקדם, אלא שהיו בושים להגיד כמו פיהם את אשר בלבבם, ועכשיו יוכלו להתפאר היטב באמרם הִיכַל ה' וגו', אלא אף המועטים שבישראל שאינם הולכים במחשבות כאלה, אף כי מועטים הם בתכלית, אבל מהם ההתפארות להציונים הכופרים עוד הרבה יותר במדה גדושה מאוד, כי מתפארים הרבה בגובה וגאון עד אין חקר בשוקים וברחובות לאמר 'הדור אתם ראו כי הבאנו קדושה לישראל, מה שהכל מודים ומקבלים בששון ובשמחה, אף הכשרים הקיצונים'. ואם כן אותן המועטים מהכשרים שהולכים להכותל לפי תומם, הן המה עיקר הסיבה שיקרא מקום המקדש מערת פריצים ח"ו כמבואר בקרא. במה שנעשה כסות עינים לתועבות נמרצות רח"ל. ואין ספק שהקב"ה מתאונן עליהם לאמר 'מי בקש זאת מִיָּדְכֶם רַמְסֵי חֲצִיר'. ואם בעת שהיה מצוה דאורייתא אמר הכתוב כזאת, אין ספק שהוא עכשיו כן. והריא לנפשו, יחדל מדרך זה, לא מיניה ולא מקצתו.

ל"ה עיין בס"ג נשא (לשון קדשו קונטרס א, בהערה על אות טט) שהבאנו כי הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל ודעימי', היו חוששין שאם הולכין עד הכותל ממש וסומכין עליו, יש בזה חשש איסור של ביאה במקצת למקום המקדש, ע"י שהכותל קצת נטוי בשפוע ועי"ז יש תורת "אהל" בסמוך להכותל, ועל כן מנעו עצמם הרבה יראים גם אז מלילך אל הכותל.

וע"ע בעל הגאולה ועה"ת (סימן קג) מה שהביא רבינו מלשון הוזה"ק (ויצא קנא): דירושלים דינא איהו ועל דינא קיימא ועל דינא אתחריב וכו' [עיי"ש], ואח"כ כתב רבינו וז"ל: ובזהו חיי פירש על הנ"ל, כי ירושלים נחרב כמה פעמים וכו', ובימי רבי חייא נחרב לגמרי בגין דירושלם דינא, וכל מי שחש על נפשו לא ידור בירושלים, אם לא צדיק גמור שראוי לישב שם. והא אתייהיב רשו לס"מ, שהוא עומד עדיין רגלו אחת על סֶפֶר מוֹכֵס ורגלו אחת על קודש הקדשים, ולכן מרן הארי"ז לא רצה לעבור דרך ירושלים כלל, ובפרט בזמן הזה שיש שם התגברות המינות אל ישב 'אדם פשוט' שם, כי סכנה היא לו, אם לא צדיק גמור ונאמן לאלקיו, עד כאן לשונו. וכתב בספר חיבת ירושלים (נדפס בירושלים תר"ד) וז"ל: ודע כצאמרו שהארי"ז ז"ל לא היה בירושלים, רק

נאָר פונדעסטוועגן, איז געווען אַ 'מנהג' [אז] מ'איז געגאַנגען. איך זאָג נישט [אז] נישט, איך זאָג נישט [אז] ס'הייבט זיך נישט אָן, [שלא היה ענין חשוב בזה]. אָבער קיין 'חיוב' איז [עס] זיכער נישט.

[וממילא] אַז ס'איז נישט קיין 'חיוב', דאָרף מען אַוראי מוֹרָא האָבן [אז] הקדוש ברוך הוא זאָל נישט זאָגן 'מי בקש זאת מידם רמס חצרי'!

איבערהויפט אַז ס'איז מיט אַזעלעכע געדאַנקען, מיט אַזעלעכע מחשבות [של שבת והכרה אל המינים ואפיקורסים].

קלה

[ס'איז דאָ] נאָך כמה טעמים [שלא לילך עתה למקום המקדש], איך וויל נישט היצט רעכענען אַזויפיל¹⁰. [ועיין להלן עוד קצת טעמים בזה].

עמר חוץ לירושלים ודיבר ברוח קדשו כל הפרטים שבתוך ירושלים, ואמר פה מקום זכריה הנביא וכו' וכן כל הפרטים ואל העיר עצמה לא בא, ע"כ. וזה דבר ידוע ומפורסם. ובאלה מסעי למחר"ם חגיו זלה"ה כתב וז"ל: והאלקי הארזי"ל אשר רוח ה' דיבר בו, קיים ואישר כל אותו תחום אר"י בערי הקדוש בסימניהם ומצריהם, וכל הקברים וכו', וסמך ידו על כותל מערבי ועיר ציון דשם קברי מלכות בית דוד, וחושב שם עוד כמה מקומות הקדושים שקיים הארזי"ל סביבות ירושלים. ואין בזה סתירה לכל הנ"ל, כי דבר פשוט הוא שאין כוונתו שסמך הארזי"ל את ידו בפועל על הכותל, כמו שאי אפשר שסמך ידו על עיר ציון, והרי כלל שניהם וכתב עליהם סמך ידו, אלא הכוונה שקיים ואישר חזקת המקומות הקדושים ההם. והגם דבענין הזה אם ראוי לדור בירושלים העתיקה, היה פלוגתא בין הצדיקים והגאונים בדורות שלפנינו כידוע, ולא נתגלה לנו טעמם ונימוקם, אבל ודאי שדברי הוזהר חי בנויים על יסוד חזק של דברי הוזהר"ק, והם פנים ואמיתיים ודברים קדושים, ודברי הוזהר"ק ודבריו [של הוזהר חי] רוח הקודש דיבר בם מה שיהיה לעתיד. ועד כאן לא פליגי אלא בימים הראשונים, שלא תפשט כל כך כח המינות בארץ ישראל ובעיר הקודש. ולפלא מה שכתב הוזהר חי "שבזמן הזה נתגברה המינות", ובימיו לא שמענו, אבל עכשיו נתגברה באמת המינות, וכונן ברוח קדשו על הזמן הזה בעוה"ר. וברור שאילו חיו הצדיקים בדורותינו, היו כולם פה אחד מסכימים שלא לדור כלל בעיר העתיקה כולה, דאיתייב רשו לס"מ עלה, כדברי הוזהר הק' הנ"ל וכו'. וכבר הבאתי בספרי יוואל משה (ב, פס' ס) מה שכתב הרמ"ע מפאנו ז"ל בספר עשרה מאמרות (חקור דין ח"ב פ"ז) לפרש הפסוק יַעֲזֶר ה' בְּךָ הַבֹּחֵר בִּירוּשָׁלַם וכו'.

ועיין עוד שם (בסימן קד) מה שהביא בשם הערבי נחל (פ' בלק), ואור החיים הק' (פינחס כו, יט), ופירוש החוות דעת (על איכה ה, ב), בענין התגברות ואחזית הקליפה דוקא במקום הקודש, עיי"ש בפנים. ועל זה מסיים רבינו ז"ל: ואל תתמה על גודל התגברות טומאת הקליפות במקום הבית המקודש הזה וכו', ויובן אליך ממה שכתב האור החיים הק' בריש פרשת חקת (ט, כו), ובזה תבין שבבית הגדול והקדוש, בהסתלקות בחינת הקדושה העליונה משם, משתקקים כוחות הטומאה ליהנות מעריבות ההיא. וחינון מדבריהם הקדושים שהעידו והגידו כולם פה אחד שהתגברות הסטרא אחרא והקליפות גדולה ומבהיל במקום המקדש בעוה"ר, וביותר מבהיל מה שכתב בזהר חי שסכנה לאדם פשוט לישב שם אם לא צדיק גמור ונאמן לאלקיו, ואתייחב רשו לס"מ והוא עומד שם וכו'. ומובן דאי אפשר להביא ראיה מזמנים הקדומים, שהסכימו הרבה מהגדולים לילך למקום הכותל, וגם עשו מעשה בעצמם, אמנם בימים ההם לא היה התגברות הטומאה גדולה כל כך ואי אפשר לדמות לגדול הטומאה השורר בימינו כי נורא הוא. ואף על פי כן היו הרבה צדיקים שמנעו את עצמם מלילך [גם בזמן הקודש] כנ"ל. אבל עכשיו שנתגברה התגברות המינות שם במדה גדושה רח"ל, מי יהיה להכניס עצמו לסכנה זו כמו שכתב הוזהר חי. ועיקר יסודתו בשביל התגברות המינות, ועדיין לא היה מעולם התגברות מינות כזה במקום הקודש. והרי זה דומה במקצת למה שאמרו חכמינו ז"ל (ספרי, שופטים) בלאו דלא תקים לך מִצֵּבָה [אֲשֶׁר שָׁאָה ח' אֱלֹקִים] (דברים טו, כב), דאף על פי שהיתה אהובה בימי האבות עכשיו שִׁנְאָה. והחי יתן אל לבו להתבונן באלה הדברים, ומכל שכן מי שלא נטהר מחטאיו, ולא תיקן עדיין פגמי נפשו, יש לו לחוש פן יתדבק בו החיצונים על ידי שמצא מין את מינו, והחכם עיניו בראשו למנוע את עצמו מזה.

¹⁰ ועיין באורך כל הטעמים בענין מניעת הליכה לכותל, בעל הגאולה ועה"ת (סימן פח-צב), ומה שהוסיף רבינו בכתי"ק (בסימן צה-קד). – ועוד כתב שם רבינו (בסימן צט) טעם בזה וז"ל: כי הנה ודאי צרה גדולה היא לישראל ומבוכה רבה עד אין לשער, ששנמסר הכותל ומקום המקדש בידי מינים ואפיקורסים שיוכלו לעשות שם כרצונם. ואינו דומה למה שנמסר מקום המקדש לעכו"ם, אף שגם זה היה צרה ויללה גדולה, אבל על כל פנים העבירות שעושין שם העכו"ם אינם קטרוג על ישראל, אלא אדרבה לימוד זכות והתעוררות רחמים על ישראל, גם התקרבות הגאולה. אבל לא כן העבירות הנעשים ע"י ישראל הוא קטרוג גדול וחרון אף נורא. וגם שהעכו"ם אין להם ידיעה כל כך ואינו עולה על רוחם כל כך האופנים לחלל את מקום הקודש. וכבר הבאתי (בסימן סג) מה שמבואר בתורת כהנים הובא בריש"י ז"ל פרשת בחקתי (כו, יז). על הפסוק וַיִּדְדוּ בָכֶם שִׁנְאִיכֶם, שאינו מעמיד

קלו

בענין הליכה לשאר מקומות הקדושים

און אזוי [ביי] די אלע מקומות [הקדושים שכבשו עתה הציונים], מיט די אלע תפילות [שמחדשים עתה במקומות הקדושים לילך ולהתפלל אצל מערת המכפלה או קבר רחל]¹.

קלו

בענין הליכה למירון

במירון היה אסון נורא בל"ג בעומר (שנת תרע"א), ותלו חכמי הדור דהוא בסוכת הפרצות שהיה שם, ולכן גזרו חכמי האשכנזים על מושך איזה שנים שלא ילכו לשם, וכן היה שלא הלכו לשם עד כלות זמן הגזירה, וגם לאחר מכן לא הלכו בו רבים כל כך כמקדם

איך געדענק נאך, ס'איז אן ערך ס'דארף שוין זיין אפשר זעכציג יאָר¹. איך געדענק נאך, ווען ס'איז געווען זיי האָבן אָנגעהויבן צו קומען די 'חלוצים'², [און] מ'האָט אָנגעהויבן צו מאַכן פּינצות ביים קבר רבי שמעון בן יוחאי.

איז געשען אן אָסון נורא, די אויבערשטע קומָה [של הבנין] איז אראָפּגעפאלן, און ס'איז נהרג געוואָרן - ה' ישמרינו - תלמידי חכמים יראי ה', מַסְלָתָהּ וּמַשְׁמָנָהּ. [און] צַעקוֹת יָלּוֹת איז געוועזן דעמאָלטס - רחמנא ליצלן - עד אין חקר, אין אַרץ ישְׂרָאֵל. אן אָסון נורא געוועזן.

[און] די חכמים בַּעֲתָם, בימים ההם, האָבן איינגעזען, [שהסיבה היה] ווייל ס'איז אַ

שונאים אלא מכס ובכס וכו' הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם יעיי"ש. זה נראה בעוה"ר בחוש. וכתב הכלי יקר בפרשת בהר (כח, ב) [על מה] שחייבה התורה הקדושה גלות על עון השמיטה ואחר כך אַז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבִתָּתֶיהָ (בחקתי כו, לד), ונתקשה שם הכלי יקר מה תרויח הארץ בזה שיגלו ממנה ישראל וישבו עליה הגוים אשר לעולם בה יעבודו, ואין תשובת הארץ בַּהֲשֵׁמָה מֵהֶם. וניחא ליה, שטעם השמיטה להשריש האמונה, והארץ עצמה מקפדת על זה לזכות את ישראל, אבל על האומות לא מקפיד אם ינהגו בה מנהג הטבעי, כי בלאו הכי אין בהם אמונה, יעיי"ש שהארץ. ועל כל פנים אין לשער ולצייר גודל המירות והיגון שיש למקום הקודש והמקדש, מה שנמסרו לקלון כל כך בידי האפיקורסים הבאים לַבְּבוֹשׁ הַמִּלְכָּה עִמִּי בְּבִית. ומי יודע עד כמה יגיעו עוד הדברים, כי רבה אשמתם עד שמי רום וכוונתיהם. והנה בכל משך הזמן שגברו העוונות על הארץ ונמסרה בידם ומילאו את הארץ במינות וכפירה ועבודה זרה ושמד ובכל אבות הניזוקין, והביאו מאות אלפים נפשות מישראל לידי מינות ומרידה בה' אלקי ישראל, ועל זה נמס כל לבבות יראי ה' וחושבי שמו, וקצת נחמה היה להם כמה שעל כל פנים מקום המקדש לא היה בידם. והכתוב צווח (איכה ב, כ) אם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ ה' וגו', דאף שהיה אותו העון פלילי וחמור מאוד אף במקום אחר, אבל העונש המר במדה גדושה כל כך, היה בעבור שהיה במקום המקדש. ובירמי' (ו, ו) בפסוק וְדָם נָקִי אֶל תִּשְׁפְּכוּ בְּמִקְדָּשׁ הָזֶה, פירוש הדר"ק בכל מקום הוא רע, ובמקום הזה הוא רע יותר, שהוא מקום השכינה. והתנחמו קצת כמה שעל כל פנים לא היה בידם לחלל את מקום המקדש. אבל בעוה"ר עכשיו כאשר נמסר גם זה בידם אין לנו במה להתנחם עוד, גדול כים שברינו מי ירפא לנו, עד ישיקף וירא ה' מן השמים ויראה בעניינו ושפלותינו המר והנמרה.

ועיין עוד שם (בסימן ק) שהרחיב רבינו הדיבור בזה, ומסיים וז"ל: ותמה תמה אקרא, הפלא ופלא, שאנו רואים שאף אנשים כשרים מישראל ששים ושומחים במה שהגיע הכותל לידי האפיקורסים, הלא נודע מפי סופרים ומפי ספרים שהשכינה הקדושה וכל פמליא של מעלה בוכים ומייללים על חילול הקודש והמקדש, והאין אפשר לאדם כשר מישראל ליתן שמחה בלבו על המעשים המביאים חילול הקודש כל כך. ומה שבאים לידי טעות במה שבאים שם גם אנשים כשרים לפי תומם, הנה זעירין אינן הבאים לשם במחשבות טהורות שלא לַאֲשֵׁר יָדִים כְּנוֹזֵר לַעֲלִי. גם בעיקר ההליכה לשם לכל הדיעות אין בזה מצוה חיובית, והאין אפשר לטעות שיכריע את רוב הפשעים והמירדות הנוראות לפני השי"ת הנעשים שמה. ואם כן בודאי לא היה זה לרצון לפני הקב"ה אלא פעולת הס"מ לקטרג על ישראל, שמניחין אותו מן השמים כנוזר לעיל בארוכה, והאין יעלה על הדעת לשמוח בשמחת הס"מ רח"ל.

¹ וז"ל רבינו בעל הגאולה ועה"ת (ריש סימן ק): ובענין הליכה לשאר מקומות הקדושים כגון קבר רחל ומערת המכפלה. הנה לפי הטעם שהבאנו מקורו של הגאון מוהר"י ששפורט ז"ל, אין נפקא מינה לדינא בינם לבין הליכה אל כותל המערבי, וראוי למנוע מזה.

² היה זה בל"ג בעומר שנת תרע"א.

³ אותן שעלו בהמון רב בתחלת צמיחת כת הציונות, כדי לבנות הארץ ולנטוש השדות.

תְּרוֹן אֶף [געווען] ווייל ס'איז דאָ פֿירצות [במקום הקודש של ציון רשב"י]. האָט מען געמאַכט דאָרט אַ ח' ר' אויף אַ משך פון יאָרן, אַז מ'טאַר נישט גיין מער קיין מירון. קלח

איך געדענק נאָך, איך געדענק נאָך ווען ס'איז געווען די צייט, ווען מ'איז נישט געגאַנגען קיין שום איד פון די 'אשכנזים'.

די 'ספרדים' האָבן געזאָגט זיי טרוען זיך נישט אָנצורירן אַן אַלטן מַנְהֵג, זיי האָבן געהאַלטן ס'איז אַ גרויסע זאָך דער 'מירון', לויטן אר"י הקדוש^מ.

אַבער די 'אשכנזים' זענען נישט געגאַנגען [למשך איזה שנים]. [און] ווען ס'האָט זיך אויפֿגעהערט די זמנים [של הח"ר], האָט מען צוריק אָנגעהויבן צו גיין.

קלט

אַבער דער אָמֶת, ס'איז נישט קיין דמיון געווען [שאחר כך לא הלכו לשם מספר גדול כל כך כמו מקודם לזה].

איך געדענק נאָך^{מא} 'פריער' וויאָזוי מ'איז געגאַנגען, און 'צום סוף' [וויאָזוי מ'איז געגאַנגען], ס'איז נישט געווען 'דאָס'.

צום סוף איז מען נישט געגאַנגען [אָזוי סאך ווי פריער, נאָך] דער עיקר איז געווען די הַדְּלָקָה ביי די נאַכט, און בייטאָג איז מען געגאַנגען פֿאַרנאַכטס. איך בין אַליין געווען [פעם אחת שם במירון בל"ג בעומר (בשנת תש"ו)], ס'איז געווען געציילטע מענטשן.

לעצטנס [בשנים האחרונות] איז שוין עפֿעס מער [מענטשן] געגאַנגען, אַבער ס'איז נישט 'דאָס'.

קמ

ובאמת מהך טעמא נראה דגם כהיום, אם יש שם פריצות, אין לילך לשם

דער אָמֶת, מיר דאַכט זיך, אַז היינט, ס'איז נישט קיין [ענין].

אַז ס'איז דאָרט אַ 'מָקוֹם פֿרוֹץ', דאָרף מען נישט צו גיין [למירון].

איז עס פֿאַרפֿאַלן ! און דאָס איז דער אָמֶת !

נאָר ס'איז אַן אַלטער מַנְהֵג, מ'טרויעט זיך נישט ציצורירן צו דעם, לאָזט מען עס [ואין מוחים נגד ההולכים].

אַבער זוכן נייעס ? [לילך למקומות שלא היה שם מנהג ישן לילך, כגון למערת המכפלה, מזה ודאי יש למנוע]^{מב}.

^מ בשער הכוונות (דרושי פסח, דרושי יב): ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קברי רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו אשר קבורים בעיר מירון כנודע, ואוכלים ושותים ושמחים שם. אני ראיתי למורי ז"ל [האר"י הק"ן] שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר, הוא וכל אנשי ביתו, וישב שם שלשה ימים ראשונים של השבוע ההוא, וזה היה פעם הראשון שבא ממצרים. אבל אין אני יודע אם אז היה בקי ויודע בחכמה הזו הנפלאה שהשיג אחר כך. והה"ר יונתן שאגי"ש העיד לי שבשנה הראשונה קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מורי ז"ל, שהוליד את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו, ושם גילוהו את ראשו כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה ושמחה. ◦ גם העיד הה"ר אברהם הלוי כי בשנה הנו' הלך גם הוא שם, והיה נוהג לומר בכל יום בברכת תשכון, נחם ה' אלקינו את אבלי ציון כו', וגם בהיותו שם אמר נחם כו', ואחר שגמר העמידה אמר לו מורי זקני ז"ל כי ראה בהקין את רשב"י ע"ה עומד על קברו, ואמר לו אמור אל האיש הזה אברהם הלוי כי למה אומר נחם ביום שמחתנו וכו'. ◦ וכתבתי כל זה להורות כי יש שורש במנהג הזה הנזכר. ובפרט כי רשב"י ע"ה הוא מחמשה תלמידיו הגדולים של רבי עקיבא, ולכן זמן שמחתו ביום ל"ג לעומר וכו'. - [וענין זה גם בפרי עץ חיים (שער ספירת העומר, פרק ז). וע"ה בשערי תשובה (אור"ח קלג), ובשור"ת בדרי יואל (סימן כז)].

^{מב} מפי השמועה כמובן, כי רבינו נסע לארץ ישראל בפעם הראשונה בשנת תרצ"ב.

קמא

בענין הליכה למערת המכפלה^{מג}

מלבד הטעמים האמורים לענין כותל המערבי, הרי למערת המכפלה זה כמה מאות שנים שלא הלכו לשם, וכפי הנראה אין רצון הבורא בכך, וגם האבות לא ניתא להו בכך. ועל כן גם עתה אין לבקש חדשות, ובפרט דיש שם גם קברים של פגרי רשעים בעוה"ר, ומקומות של תיפלה

ס'איז שוין - ווייס איך^{מז} [וויפיל יאָר] - [אפשר] טויזנט יאָר^{מז} וואָס ס'איז נישט געווען דער רצון ה'בורא שילכו למערת המכפלה, כי מן השמים סיבבו שהישמעאלים עיכבו מלילך לשם. ועל כן גם עתה אין מה לילך, אף כשנתאפשר עתה ע"י הציונים לילך לשם].

דער אר"י הקדוש האָט געקאָנט אַלעס דורכברעכן!

ווען ער העט גיווען געזען אז ס'איז אַ רצון ה'בורא מ'זאָל גיין אין די מערת המכפלה^{מז}, האָט ער עס געקאָנט פּוועלן - להבדיל, בעסער ווי חס ושלום די ציונים, די רשעים. -

און דעמאלטס בימים ההם, ווען ער העט געזען [שיש בזה רצון הבורא היה פועל בשמים שיוכלו לילך לשם. נאָר] מסתמא איז עס נישט קיין רצון [ה'בורא], און מסתמא איז זיי [להאבות הקדושים] נישט נִיחָא [שילכו לשם].

^{מב} וז"ל רבינו בזה בעל הגאולה ועה"ת (סימן קז): ודכינא שלפני חמשים שנה בערך, קשפֿשֿתָה מספֿחת המופקרים בארץ ישראל ובאו 'חלוצים' מנוערים מן המצוות, והרבו פרצות ופריצות אצל קבר רבי שמעון בן יוחאי במירון, אירע אסון נורא שהקומה העליונה נפלה ונהרגו הרבה תלמידי חכמים מסלתה ומשמנה של הקהלה החרדית בארץ ישראל, ה' ישמרנו. והחכמים שבימים ההם התבוננו שהוא עונש וחורון אף עבור הפריצות הנוראות, ועשו חרם על משך חמש שנים למנוע ההליכה על הציון הנוכח, כי לא רצו לבטל ולעקור לחלוטין המנהג, שכבר היה מנהג ישן נושן בארץ ישראל לילך על ציון התנא רבי שמעון בן יוחאי. ועל כן אחרי ככלות חמש שנים חזר המנהג לקדמותו. וגם אחר כך היראים חדלו ונמנעו הרבה מהם, ונתמעטו מספר ההולכים לציון רבי שמעון בן יוחאי, לפי שנעשתה אסיפת פריצים בעוונתו הרבים. וזכור אני כשהייתי בארץ ישראל לפני רבות בשנים, הלכתי על יד הציון בל"ג בעומר לעת ערב, כי בכל היום לא היה אפשר לילך שם מפני ריבוי המתפרצים, ולעת ערב לא מצאתי שם מהיראים כי אם מעט מזער. על כל פנים בהליכה למירון לא ניתוסף שום זכות וחיוזוק למינים, שהרי לא היה נמנעו האפשרות לגשת שמה בכל השנים הללו, ולא כיבושם גַרם זכות ההליכה והקריבה שמה, על כן אין לדמותו לשאר המקומות.

^{מז} ועיין כעין זה בעל הגאולה ועה"ת (סוף סימן קד) וז"ל: וברור שאילו היה רצון הבורא יתברך שילכו ישראל אל כותל המערבי 'ולמקומות הקדושים' (מערת המכפלה), הָיִינוּ משיגים זאת בדרך ההיתר - כי לא יִמְנע מאתו יתברך היכולת ח"ו, - ולא על ידי רשעים וכופרים ובאמצעות חטאים עצומים, כמו שביררנו כבר לעיל שכל עצם המלחמה היה באיסור נורא שלא כדת להרוג נפשות ישראל, שלא היה הכרח בדבר, ויש בכיבושם משום איסור מרידה באומות וקיום עבודה זרה, כמבואר לעיל (בעל הגאולה סימן נב-נג) ונתבאר בספרי ויואל משה באריכות. וכי יעלה על הדעת שיהיה רצון הבורא ית' שיסתבב איזה בחינה של עבדות השי"ת על ידי הרשעים האלו, ועל ידי חטאים גדולים כאלה. וחוצו מזה, [נהל] אלפים ורבותו מישאל נתינים אחריהם בסיבה זו.

^{מז} ווייס איך פירושו כענין אולי, או מי יודע.

^{מז} היינו באלף שנים האחרונים שבגלות החל הזה, או יותר. אבל בתחילת הגלות, בהדורות הסמוכים לחורבן, וכגון בימי אמוראים הראשונים, שפיר מצינו שהיה רצון הבורא שילכו לשם. וכמו שמבאר רבינו ביואל משה (ב, נח), שמביא שם מה שמצינו בגמרא בבא מציעא (פה:) ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן, כי מטא למערתיה דרבי חייא איעלמא מיניה, חלש דעתיה, אמר רבנו של עולם לא פלפלתי תורה כמותו, יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת, תורה כמותו לא ריבצת (וכמבאר שם בגמרא מעשי רבי חייא דעבדי דלא תשתכח תורה מישאל). ולעומת זה מצינו בגמרא בבא בתרא (נה:) רבי בנאי נהיב של רבי יוחנן [הוה קא מציין מערתא, כי מטא למערתא דאברהם וכו', כי מטא למערתא דאדם הראשון וכו']. ועל זה ביאר שם רבינו וז"ל: והנה מה דיש חילוק דבמערת רבי חייא עבור שלא היה רשות לריש לקיש ליכנס לתוכו איעלמא מיניה, ופירש"י לא יכול למצוא מקומה וברבי בנאי במערת אדם הראשון לא נעלמה מיניה המקום, אלא שהבת קול מונעו מליכנס, זה אפשר לומר, שלא רצו בשמים להעלים מישאל מקום מערת המכפלה קברות האבות הקדושים, כמו שנקברה רחל אמנו בדרך למען יתפללו שם בני הגולה.

^{מז} שהוא גם כן מהמקומות שלא יכלו לילך לשם, עד כיבוש הציונים בשנת תשכ"ז. ואם כן עיקרי הטעמים על המניעה מלילך לכותל המערבי, שייך גם על המניעה מלילך למערת המכפלה.

קמב

איבערהויפט [אז] דאָרט איז לאַ עלינו, דאָרט איז אויך אָנגעפּאַקט [מיט] תּפּלוֹת^מ, [און] מיט קבֿרים פּון רשעים אַרורים^{מח}.
ס'איז נישטאָ וואָס צו רעדן, מ'דאַרף נישט גיין אַהין^{מט}.

קמג

בענין הליכה לקברים בכל מקום

עיקר ענין הליכה לקברים הוא ענין המיועד רק לאנשים גדולים, שרואים הנשמות ויש להם שייכות ועסק עמהם לעולם דאָס גאַנצע גיין 'על הקבֿרים' (בכלל, אין זה דבר הנועד לכל אדם, ווייל) דער עיקר איז עס פאַר גרויסע מענטשן וואָס זיי האָבן געזען די נשמות, וואָס זיי האָבן א 'פיהר' געהאַט^מ מיט געוויסע נשמות, אַזוי ווי מ'זעט אין די כתבי אר"י^{נא}. דאָס איז דער עיקר^{נב}.

קמד

אבל לאנשים פשוטים יש חשש בהליכה לקברים שלא יתגברו בו החיצונים ח"ו, ובפרט למי שעדיין לא תיקן עוונותיו

[אָבער] פאַר פשוט'ע מענטשן, איז גאָר אַ חשש צו גיין דורך [אפילו ביי] אַנדערע קבֿרים^{נב}, [כדי] ס'זאל נישט אין אים מתגבר זיין די חיצונים.
[ווי] ס'שטייט גאָר^{נב}, אַז ווער ס'האָט נישט מתקן געווען די עוונות, גאָר איז אינגאַנצן [לא נכון לילך על הקברים]^{נב}.

^מ וואס כן גם שם חל אחריות החיוב של ביעור עבודה זרה לכל מי שהולך ורואה זאת. וכמו שהזכיר רבינו בפרשת שלח (ענין ג, שבחלק ג) לענין הכותל מערבי.

^{מח} וואס כן כשם שהוא מקום קדוש של קברי צדיקים, בעוה"ר הוא גם להיפוך מקום טמא של קברות רשעים.
^{מט} וז"ל רבינו בזה בעל הגאולה ועה"ת (סימן קז): ובענין הליכה למערת המכפלה, חוץ מחששות הנ"ל, אין לנו לחפש ולהנהיג מנהגים חדשים שלא הנהיגו אבותינו, וזה [כמעט] אֶלְפִים בשנה שלא הלכו בני ישראל למערת המכפלה, ולא ניתן רשות לגדולי עולם צדיקים שבדורות הקודמים לגשת פניהם למקום מנוחת אבות העולם. וברור שאילו ראה הקדוש האר"י ז"ל שרצון הבורא ית' בזה שילכו ישראל למערת המכפלה, היה בכח זכותו ותפלתו הזכה לפעול בשמים שינתן רשות לישראל לגשת למקום מנוחת אבותינו הקדושים, ולהתפלל שמה, אבל מסתמא ראה האר"י ז"ל שלא נוחא להו לאבות העולם, ואין רצון השי"ת בזה. ובדאי שאין בכוחינו לדרוך על דרכים חדשים שלא הורו לנו אבותינו ורבותינו הקדושים.

ובנוגע לקבר רחל אמנו כבר נתפשט המנהג בְּרִבּוֹת השנים לילך לשם, ולא רצו לבטל מנהג ישן נושן. אבל באמת גם ההליכה לשם היה מקום להסתפק בו בזמנינו, שהעריבים עשו שם בית הקברות לקבור שם פגריהם, ונתמלא המקום בקברות של רשעים. וגם אצל מערת המכפלה וסמוך לה, מילאו את המקום בקברי רשעים, ומבואר בספרים הקדושים דסכנה לילך על קברי הרשעים, כי הם הן המזיקין, ומבואר כן בזה הקדוש פרשת אחרי (דף ע.ז) אָמַר רבי יצחק אָמַר רבי יהודה, נִפְשָׁתָא דְרִשְׁעִיָּא אֵלֵין אֵינּוּן מְזִיקִין דְּעָלְמָא עֵיי"ש, וגם כל הקרוב אליהם מתדבקין בו החיצונים לטמא, רחמנא ליצלן. ומה גם שיש שם בעוונות הרבים בתי תפלות ועבודה זרה של עכו"ם.

^נ פירוש: שהיה להם עסק וקשר.

^{נא} דמובא שם כמה עובדות כאלו מהאר"י ז"ל, שתיקן בזה כמה נשמות, ואכמ"ל.

^{נב} והוא ענין התדבקות נפש בנפש, כמבואר בזה הקדוש פרשת אחרי (דף ע.ז) וזה לשונו, בִּשְׁעָתָא דְאַצְטְרִיךְ עָלְמָא רַחֲמִי, וְחַיִּי אֶזְלִי וּמִדְעִי לְהוֹ לְנַפְשִׁיהוּ דְּצִדִּיקִיָּא, וּבִכְבָּאן עַל קַבְרֵיהוּ, 'אֵינּוּן דְּאִתְחַזּוּ לְאֹדְעָא לְהוֹ'. מאי טַעמָא, דְּשִׁוְיָן רַעוּתָא דְלַחוּן לְאִתְדַבְּקָא נִפְשָׁא בְּנִפְשָׁא, כְּדִין אִתְעֲרִין נִפְשִׁיהוּ דְּצִדִּיקִיָּא, וּמִתְכַּנְפִּי וְאֶזְלִין וְשִׁאטִּין לְדַמְיָא חֲבֵרוֹן, וּמִדְעִי לְהוֹ צִעְרָא דְּעָלְמָא וכו'. וְעוֹד שֶׁם בְּזוּהַר הַקְדוּשָׁה (דף עא.ז) כִּד יִשְׂרָאֵל אֲתָאן לְמַתִּיהוֹן, אֲתִיָּין בְּכַמָּה תַּשׁוּבָה לְקַמֵּי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּתִבְרִי דְלָבָא בְּתַעֲנִיתָא לְקַבְלִיהָ, וְכֵלָא בְּגִין דְּנִשְׁמַתִּין קִדְשִׁין יְבִיעוּן רַחֲמִי לְקַמֵּי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵיהוּ, וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֵיִס עַל עָלְמָא בְּגִינֵיהוֹן, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. (על הגאולה ועה"ת סימן קח).

^{נב} הלשון 'אנדערע', לכאורה הכוונה לסתם קברים, ולאפוקי מקברי הצדיקים. ועיין להלן בהערה נט מלשון רבינו שובא. והלשון 'גיין דורך', פירושו 'אדורכניין' [דאפילו בסתם העברה יש חשש זה, ולא רק במתפלל שם].

קמה

ועוד דיש פוסקים שחששו על זה משום דורש אל המתים. אלא שכבר כתב המהר"ל להמליץ ברבר, דהכוונה הוא להתפלל להקב"ה בלבד, שהוא וישיענו 'בזכות' הצדיקים שוכני עפר. וגם כתבו שעל ידי קדושת הצדיק מתעורר שם הלב יותר לתפילה. אבל כל זה שייך רק בקברי צדיקים, ולבא בסתם קברים של אנשים פשוטים

איבערהויפט [דיש עוד גם טעם] פֿשוט, וועגן חֶשֶׁש [דנראה קצת כמו] דוֹרְשׁ אָל הַמֵּתִים¹¹.

נאָר דער מהר"ל זאָגט¹² [דמותר לילך להתפלל על הקברים, רק שיהיה] אָבער מיט אַ כוונה [לבקש רק מהשי"ת], מ'זאל נישט מתפלל זיין צו 'זיי', נאָר צו 'השם יתברך' [שימלא משאלתו] אין 'זכות' פון זיי. אַזוי זאָגט ער בפֿירוש אַרויס אַזוי, און ס'איז [געברענגט] אין די פוסקים אַזוי¹³.

ס'איז נישטאָ וואָס צו שמועסן [שכבר המליצו זכות על ההליכה לקברי צדיקים בכללית].

קמו

נאָר זיי זאָגן [בטעם שמתפללין לה' דייקא אצל קברי צדיקים], ווייל ס'איז אַ מקום קדוש,

¹¹ במגן אברהם (סימן תקנט, ס"ק טו): וכתוב בכתבי האר"י (משנת חסידים, מסכת גמ"ח פ"ב מ"ג), דאין לילך על הקברות אלא לצורך הליות המת, ובפרט אם לא תיקן עון קרי, כי מתדבקין בו החיצונים, עכ"ל.

¹² גם מבואר בזוהר הקדוש הנ"ל (הובא בהערה קכב) דצריך לבוא בתבירו דליבא ובתשובה ובכיות והתעוררות גדול. • אבל בעוה"ר [עתה] שנתרבה הפריצות במקומות הקדושים, ומשביעין עיניהם בעריות רח"ל, ובאין לידי שמיעת דברי מינות ולהתחברות עם מינים ואפיקורסים, והרבה פאין בעצמם לידי הרהור מינות לשבץ הרשעים והצלחתם כנ"ל, בודאי ראוי למנוע מזה. וחלילה לבוא למקומות הקדושים במחשבות מתועבות כאלה, וכלי ספק דלא ניחא לצדיקים השוכנים שם, ולא לרצון היא להם. (על הגאולה ועה"ת סימן קח).

¹³ בשו"ת מהר"ם בר ברוך (מרוטנבורג, דפוס לעמבערג תר"כ, סימן קסד): הוי ידוע כי מאוד אני נפלא על בני אדם הנודרים על בית הקברות, כי קצת היה דומה לדורש אל המתים, דלא מצינו רק גבי כלב (סוטה לד:) שנשתטח על קברי אבות, היינו שמתפללים לה', ומקום קדוש גורם שתהא תפלתו נשמעת, כדאשכחן גבי אברהם (ורא יט, כו) אַל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם, מלמד שהמקום גורם. אי נמי אדם שביזה את המת ולכבודו משתטח על קברו, זה מצינו (יומא פו. ותגיה טז: כב: ומכות ה:). אך נשים ובני אדם שאינם יודעים זה, לא ידעתי הליכתם למה. ואני רגיל לכל הבאים אלי לפתוח להם בחרטה ויתירו להם הנדר, ויתן לצדקה מה שהיה מוציא על הדרך, ואחר כך יתן מה שנשאר כפי מה שהיה [עולה] טורחו והילוכו, זה יתן לצדקה, וינצל מצעקה. חיים פליטאל (הוא תלמיד חבר של מהר"ם מרוטנבורג). – [ודבריו הובאו בכיאווי מהרש"ל על הטור י"ד סימן רכח ובדרישה שם ס"ק ה', ובכ"ח שם סוף סימן ריו, ובריו בעל הגאולה (סימן קח) מעתיק מדברי הב"ח בשמן].

¹⁴ במהר"ל (הל' תענית): מה שרגילין ללכת לבית הקברות בתעניות, יש כמה טעמים בגמרא (תענית טז.), לומר שאם אין אתה מרחם עלינו לראות בעינינו תעניתנו הרינו מתים ח"ו, [וחד אמר כדי שיקשו עלינו מתים רחמים]. ואמר [מהר"ל] דנראה לו טעם אחר, משום דבבית הקברות מקום מנוחת הצדיקים, ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור, והתפלה נתקבלה ביותר על אדמת קדוש. • והמשתטח על קברי הצדיקים ומתפלל, אַל ישים מגמתו נגד המתים השוכבים שם, אַךְ יבקש מאת השם יתברך שיתן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר הנצב"ה.

¹⁵ עיין בכ"ח (י"ד סוף סימן ריו) שהעתיק תשובה הנוכרת (של ר' חיים פליטאל, המובא לעיל בהערה נו), ואחר כך כתב על זה וז"ל: מיהו כבר החזיקו במנהג זה ואין מוחה, ויש להם סמך בספר הזוהר (אחר דף ע:). ודוקא להשתטח על קברי אבות, ולהתפלל לפני יתברך על כל צרה שלא תבוא בזכות אבותינו הנקברים פה וכיוצא בזה. וכבר נתקנו סדרי התפילה למשתטחים על קברי אבות, ואין לשום מורה למנוע ולבטל מנהג זה.

ובמטה אפרים (סימן תקפא, סעיף ז): נוהגין לילך בערב ראש השנה אחר תפלת שחרית על הקברות להשתטח על קברי הצדיקים וכו' ונותנין שם צדקה לעניים, ומרבים תחנונים, לעורר הצדיקים הקדושים אשר בארץ המה שימליצו טוב בעדינו ביום הדין. וגם מתוך שהוא מקום קברות הצדיקים, המקום קדוש וטהור, והתפלה מקובלת ביותר בהיותה על אדמת קדוש. והמשתטח על קברי הצדיקים אל ישים מגמתו נגד המתים השוכנים שם, אַךְ יבקש מה' יתברך שירחם עליו בזכות הצדיקים שוכני עפר.

וע"ע בקצה המטה שם (ס"ק קט): ומצאתי כתוב בשם האר"י ז"ל בזה הלשון, אין לילך בכל עת ובכל שעה על הקברות, כי יש שם רוחות על כל קבר מנגעי בני אדם, ואפשר שידובקו בו חס ושלום, עכ"ל. אם כן אפשר בהזמנים שהנהיגו רבותינו הקודמים לילך, אין למנוע, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, שרצונו לקיים דברי חכמינו ז"ל. ובפרט על קברי הצדיקים, וכמו שהאר"י בזה בשו"ת מנחת אלעזר חלק א' סימן ס"ח עיי"ש. ועיין מה שכתבתי לקמן ס"ק קי"א (עיי"ש באורך דאין לבקש מהמתים ענין ישועה, אבל מי"מ מצוה לבקש מהם שהם יליצו טוב בעדינו בשמי מרום, ואכמ"ל). [ועיין עוד באלף המגן שם, ס"ק קי"א].

ווייל ס'ליגן דאָרט צדיקים איז דאָ אַ קדושה, [וממילא] ברענגט עס אַן הַתְעוֹרָרוֹת [הלב, וגם התפילה מתקבל שם יתרו"ט].

קמז

סיום מעם ה - בענין הליכה לבותל מערבי, או למערת המכפלה וכדומה אבל עכ"פ במקומות אלו שכבשו עתה הציונים, שניתוסף שם גם התקלה של מחשבות רעות כאלו המביאים למינות, או לשבח את הרשעים והצלחתם, בודאי יש למנוע מליך לשם אָבער [בנידון שלפנינו], אַז ס'קאָן שוין זיין אַזעלעכע מַחֲשָׁבוֹת [של שבח וכבוד והכרה לרשעים, והרהורי מינות], מיט אַזעלעכע 'דאָס' [פריצות ותערובות], איז ליבער נישט צו גיין. [וע"ז צוות הכתוב, מאחר שאין לבבכם שלם עמי, מי בקש זאת מידכם רמס חצרי (וכמבואר לעיל בטעם ה)].

קמח

בשאין הדעת מיושב לבון לה' בראוי - אין מה לילך ולהתפלל שם במשנה: אם אינו יכול לירד מן החמור, יכון לבו כנגד בית קדש קדשים ויתפלל. וכתב בברטנורא: שאפילו אין מתיירא שיאבד את החמור, אין צריך לירד, מכיון שאין דעתו מיושבת כאם ירד [והנה] די משנה זאָגט^ט, אַם אינו יכול לירד [בשעת התפילה], ווען מ'זיצט על הַחֲמֹר, יכוון לבו כנגד בית קדשי הקדשים. מ'הייסט נישט [אַראָפּ] גיין. [און דער טעם איז] נישט ווייל כ'האָב מורא כ'וועל שאָדן הָאָבן דאָס חמור וועגן דעם וואָס מ'ברויך [אַראָפּ] גיין, [נאָר] אין ברטנורא זאָגט ער^{סא}, אפילו מ'האָט עס אויף

^ט ועיין מה שכתב רבינו בענינים אלו בשו"ת דברי יואל (צט, ד) וז"ל: מה ששאל עוד כמה שרוצים להתיר לפתוח שערי בית הקברות למבקרים בשבת ויום טוב, הנה בשולחן ערוך (א"ח) סימן תר"ה דבערב יום הכפורים יש מקומות שנוהגין לילך על הקברות, ובמגן אברהם שם (ס"ק ה) דאין לומר תחינות אלא מה שמיסוד מקדמונים, מאחר דאין אומרים תחנון. וצריך להבין לכאורה דהלא בימים שאין אומרים תחנון אין אומרים גם התחנון המיוסד מקדמונים, ואולי כוונתו בדאמת תלוי זה במנהג כמבואר בבית יוסף ושולחן ערוך סימן תר"ב ותר"ד עיי"ש במה שאין מרבין בסליחות בערב יום כיפור, וגם לענין אמירת אבינו מלכנו ושאר מנהגים. והנה תועלת הליכה אל הקברות הוא להתחנן ולהתפלל שם יען שהתפלה נתקבלה שם ביותר, כמבואר במהרי"ל, והובא בשולחן ערוך ומגן אברהם סימן תקפ"א, ועיין באר היטב שם (ס"ק יז). ואם כן באותן מקומות שנהגו לילך על הקברות [בערב יו"ט], בוודאי כבר נהגו לומר שם איזה תחינות, והכל תלוי במנהג, ולזה כתב המגן אברהם שם כל פנים שם אין להרבות יותר מאלה המיוסדים מקדמונים, שעל זה וודאי אין מנהג ברור להרבות כל כך, ושוב חזר הדבר למה שנהגו שלא לומר תחנון בערב יום כפור. ובמקומו אין המנהג כל כך גם בערב יום כפור לילך אל הקברות, זולת מועטין שעושין כן. אמנם בשבת ויום טוב אין נוהגין כלל בזה, ויוכל להיות כיון דבשבת ויום טוב חמור יותר מצד הדין שאין אומרים תחנון כלל, לכן נתפשט המנהג שלא לילך אז לבית הקברות, כי כל תפלה שיתפללו שם הוי כאמירת תחנון. והעיקר הוא שבלאו הכי הביא המגן אברהם סוף סימן תקנ"ט בשם האר"י ז"ל שאין לילך על הקברות אלא לצורך הלוי המת ובפרט מי שלא תיקן עון קרי מתדבקין בו החיצוניים רחמנא ליצלן, עכ"ל. וגם זה מבואר בכתבי האר"י ז"ל (עין בספר שער היחודים דף ה') דלאו כל הזמנים מוכשרים לילך אל הקברות, אלא בערב ראש חודש וט"ו לחודש. ואנחנו לא נדע בסודן של דברים אלו, אלא שבימים שכבר נהגו על פי חכמים וצדיקים לילך אל הקברות אנו סומכין כי שומר מצוה לא ידע דבר רע (קהלת ח, ה). וכבר כתב המעבד יבוק (אמרי נועם פרק מא) ושאר כתבי קודש, כי בהתפלה על קברי הצדיקים מתעורר זכותן, ובמגן אברהם (תקפא, טז) הביא מהש"ס (סוטה לד:) בכלל שהשתטח על קברי האבות, וגם בשביל זה נקברה רחל על הדרך שיתפללו בניה על קברה, כמובא ברש"י ז"ל פרשת ויחי (מה, ז), ואמרו חכמינו ז"ל (פתיחתא דאיכה רבה, סימן כד) שאן בכח זה יהיה הגאולה בב"א. ובאמת לא היה מהיראי לילך אלא על קברי הצדיקים, לא על שאר קברים. ובסימן תקפ"א שכתב הרמ"א ז"ל שיש מקומות נוהגין לילך אל הקברות [בערב ר"ה], כתב על זה המגן אברהם בס"ט ז"ל ולהשתטח על קברי הצדיקים. ונראה שבא לבאר בזה דכוונתו אל הצדיקים דייקא, ולא זולת. אך במקומות שכבר נהגו הכל לילך אל קברי אבותיהם יהיה מי שיהיה, אין למחות בידם גם בזה, ושומו רפתאים ה'. אבל כל זה אינו אלא במה שאנו רואין שנהגו כבר, אמנם בשבת ויום טוב שלא נהגו כלל ולא נתברר מפי חכמים וסופרים שיהיה הזמן מוכשר לדבר, בוודאי דיש לחוש טפי למה שכתב המגן אברהם בשם האר"י ז"ל שלא יתדבקו בו החיצונים ח"ו, ואין לעשות חדשות.

^ס במשנה דברכות ד, ה. דף כ"ח: ה"ה רובב על הַחֲמֹר, ירד. ואם אינו יכול לירד, יתחזיר את פניו. ואם אינו יכול להחזיר את פניו, יכון את לבו כנגד בית קדשי הקדשים.

וועמען איבערצולאָזן, דאָס חמור, [כי הטעם הוא] ווייל ס'איז נישט דעתו מיושבת, [וויבאלד] ער האָט מורא פאַר'ן חמור איז נישט דעתו מיושבת [לכוון בתפילתו כראוי, ולכן] זאָל ער נישט [אַראָפּ] גיין.

אַזוי שטייט אַרויס בפירוש, [כי] אַז ס'איז נישט גענוג דעתו מיושבת, איז גענוג ער זאָל מכוון זיין נגד קדשי קדשים [ויתפלל במישוב על החמור]²⁰.

קמט

ובנוגע לענייננו:

[ובנידון שלפנינו]: וואָס ברויך מען מער [טעם].

ווען מ'איז אין אַזאָ זמן [שאין הדעת מיושבת, ושורר בעולם] אַזאָ בלבול המוחות, אַזאָ בלבול הדעת, ס'איז 'אַרגער' נישט דעתו מיושבת ווי [ווען] אַז ער האָט מורא פאַר'ן 'חמור', ס'איז זיך צו פאַרכטן פאַר'ן 'נפש', נישט פאַר'ן חמור, איז ליבער אַמאָל [מ'זאָל נישט גיין אַהין].

קנ

דאָס איז געוויס, [זה ברור, ווי עס] דאָכט זיך מיר.

איך קאָן נישט אוועקגיין פון דעם וואָס איך זעה דברים ברורים, פון דעם וואָס איך זאָג דעם אַמַת! איך בין מחויב צו זאָגן. און ווער ס'ווייל מתבונן זיין - דאָכט זיך מיר - קען עס פאַרשטיין. און ווער נישט, וואָס זאָל מען טון. איך בין מחויב צו זאָגן.

²⁰ בפי' הברטנורא שם: היה רוכב על החמור ירד. אין הלכה כסתם משנה זו, אלא בין יש לו מי שיאחז חמורו בין אין לו מי שיאחז חמורו לא ירד, מפני שאין דעתו מיושבת עליו כשהוא יורד. - [וכן נפסק להלכה בשלחן ערוך (או"ח צד, ד)]. ○ ומקורו בגמרא שם (ל): תנו רבנן, היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה, אם יש לו מי שיאחז את חמורו ירד למטה ויתפלל, ואם לאו ישב במקומו ויתפלל. רבי אומר בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו. אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבי.

²⁰ וז"ל רבינו בזה בעל הגאולה ועת' (פינ קב): ועוד יש להביא קצת סמך [שלא לילך לכותל], ממה ששנינו במתניתין דמסכת ברכות (כח): היה רוכב על החמור וכו', ואיפסק הילכתא בגמרא כרבי דאמר בין כך ובין כך יֵשֶׁב במקומו ויתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו. וכתבו התוספות שם דאינו צריך אפילו להחזיר פניו נגד ירושלים, משום דעל ידי זה לא תהיה דעתו מיושבת עליו, אלא יכוין בלבו בלבד נגד בית קדשי הקדשים, עכ"ד התוספות. ○ ואיכא למידק מהך דאמרינן בפרק אין עומדין (ברכות לד.) אם אין שם כהן אלא השליח ציבור, לא ישא את כפיו, ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחזרו לתפילתו, רשאי. ולכאורה כמו כן בהך דינא דפרק תפלת השחר, הוי ליה לגמרא לאפלוגי דאם הוא בטוח שדעתו מיושבת עליו ולא ידאג על חמורו, יֵרֵד, ויחזיר פניו לצד ירושלים וכו'. ○ אמנם טובא איכא לחלק ביניהו, דבשליח ציבור הנושא את כפיו אפשר שיקיים הבטחתו וחזרו לתפלתו, וגם הוא מילתא דעבידא לגלויי, ומודהר טפי בהבטחתו לקיימה. ואפשר עוד, לפי שאין שם כהן אלא הוא על כן התירו חכמינו ז"ל לסמוך על הבטחתו, כדי שלא יתבטל ברכת כהנים שהוא מצות עשה, וברכתו של ישראל תלויה בה. אבל כאן, יותר חששו חכמים שמא למרות הבטחתו לא תהיה דעתו מיושבת עליו לגמרי, ודבר התלוי בכוונת הלב הוא, ואפשר שהוא עצמו לא ירגיש בחסרון הכוונה, על כן לא רצו חכמינו ז"ל לסמוך על הבטחתו, דעיקר התפלה תליא בכוונת הלב ושירע לפני מי הוא מתפלל, ושמא באמצע תפילתו כשעומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה יכוין על דאגת חמורו ולא תהיה דעתו מיושבת עליו, על כן קבעו חכמינו ז"ל הלכתא כרבי, שבכל ענין אל ירד מן החמור, ואין צריך אפילו להחזיר את פניו, אלא יכוין את לבו בלבד כנגד בית קדשי הקדשים וכו', כי העיקר בכוונה תליא מילתא וכו'.

חזינן מהנ"ל, דאף ביושב על החמור העיקר הוא "הכוונה", וכל שכן ולעניינן דיותר טוב להתפלל בבית הכנסת ובית המדרש, "ולכוין דעתו" אל מקום המקדש, והוי ליה כאילו עומד שם בפועל ממש, מלהיות סמוך למקדש במקום שיש חשש מחשבת מניין ופריצות, או חשש מחשבת קילוס וחזיון לרשעים המהפכין את כל העולם כולו למינות וכפירה רח"ל. ובמה שמכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים, אם יכוין בדעת מיושבת וכוונה אמיתית להתדבק בקדושת המקום ההוא, הוי ליה כאילו עומד במקום המקדש עצמו, ואפילו כמה מדינות מפסיקין בינו לבין קדושת המקום ההוא, וכבר אמרו חכמינו ז"ל במסכת פסחים (פה): אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

קנא

מסקנת הדברים: בענין הליכה לבית מדרש, או למערת המכפלה

דאָס איז מיר געוויס איין טעם [חזק, שלא לילך לשם, מהטעם (שלישי) שאמרנו (באות קכה), אַז] מ'טאר נישט געבן צו 'פארדינען' [שבח וחיוון] פאר קיין כופרים, בשום אופן שבעולם!

[ווענין זי] דאָס איז דוּחָה [אפילו] האַרבע [זאָכן], אפילו מצות חיוניות איז עס דוחה [וכדלעיל באות קיז-קכ לענין מצות ברכת הכהנים, ובאות קלא-קלג לענין מצות עליית רגלים].

איבערהויפט אז ס'איז נישט קיין מצוה חיונית [בזמן הזה שילכו לשם כלל, און] ס'איז אַ גרויסער ספק צי ס'איז גאָר דער רצון הבורא דערביי [אף בדיעבד], צי ס'איז נישט אַ חרון אף.

קנב

פאַרצייטנס - זאָגן זייס - אז מ'האַט עפעס צוגערירט [למקום המקדש, או למערת המכפלה] האָט באלד געשטאָדט¹⁰.

[אַבער] היינט איז אַ גרויסע ביטערע הסתרה [ואין רואין העונש על אתר כשפוגעים בכבוד האבות הק', אַבער] מי יודע ווי ווייט דער חרון אף גייט - פון די 'אבות הקדושים' - אויף דעם [כשהולכים עתה על קברם], אז מ'איז דאָרט 'נעבן די אבות הקדושים' מיט 'אזעלכע' געדאָנקען, מיט 'אזעלכע' מחשבות.

¹⁰ לענין מקום המקדש, עיין להלן (בהערה שאחר זה) לשון רבינו בעל הגאולה בשם הרדב"ז.

ולענין מערת המכפלה גם כן ידוע בספרי קורות הדורות, שפעם בא פאָש (ראש הישמעאלים) מאיסטאמבול לעיר חברון, וביום ששי כשמהגג הישמעאלים להתפלל במערת המכפלה, בתוכם בא הפאָש ורצה לראות מה שיש בתוך המערה, ובין כך נפל החרב שלו מן החיק, שהיה מצופה בזכה ואבנים טובות והיה שוה כל הון, וגזר על ישמעאלים שיוציאוהו מן המערה, והורידו אותם בחבלים ולא הספיקו עד שהוציאו אותם מתים, וכיון שראה הפאָש כן גזר על ישראל ונתן להם זמן ג' ימים, ועלה הגורל על הגה"ק בעל חסד לאברהם (אזולאי) וקידש עצמו ויורד למערה והוציאו, ובזמן קצר נסתלק לאחר שקידש עצמו, כי לאחר שהרגיש וראה את האבות הקדושים לא רצה להפרד מהם, ואכ"מ.

¹⁰ וז"ל רבינו בעל הגאולה ועה"ט (סימן צג): ושמועה שמענו שכבר מתכוננים בעזותם ומרדם לחפור חפירות תחת הכותל המערבי, ולמשמע און דאבע נפשינו, שלא היה כזאת מימות עולם ומעת היתה ישראל לגוי, וכל האפיקורסים והכופרים שבכל הדורות לא הרהיבו עוז בנפשם לעשות מרידה כזו בבורא עולם ובבית הקדוש אשר אוה למושב לו. וכתב הרדב"ז (ח"א סימן תרצא), שמעתי אומרים מהעכו"ם הדרים שם מדור דורות, שיש תחת הכיפה מערה, ושהמלכים הראשונים רצו לדעת מה היה שם, ושלשלו בני אדם לתוכה, ומתו, וסגרו אותה ומלאוה עפר, עיין שם דבריו. וזה היה בדורות הראשונים, שלא היה הסתרת פנים גדולה כל כך כאשר הוא בימינו, וכל מי שנגעה ידו במקדש ה' לפרוץ בו פרצות, נגעה בו מדת הדין קשה, וקבל עונשו מיד. ובעוה"ר בימינו אלה, ההסתרת פנים גדולה כל כך ואינם רואים מדת עונשם מיד, וכמו שמצינו אצל טיטוס הרשע בעת החורבן שדרשו חכמינו ז"ל (גיטין נז.) מי כמכה בְּאֵלֶם ד' (שמות טו, יא), מי כמוך בְּאֵלֶם שאתה שומע גידופו של אותו הרשע ושותק. ואמר המקונן (בקנינת לתי"ב קינה טו, ד"ה זכור אשר עשה צר) וְזֶה זִנְהָ הַכְּנִיס וְלֹא נִקְּוָה בְּאֵשׁ. והרשעים של זמנינו מכניסים כמה וכמה פירצות ופריצות, ואינם נכווים באש, ולא עוד אלא שמצליחין. וכל זאת לגודל ההסתרה, ולהגדיל הנסיונות. ○ אבל תִּדְעוּ שהכל יתבב בספר זכרון לַפְּנִי, וכל המשתתפים אליהם ומחזיקים ידם באיזה חזיון שהוא, עתידים להיות חלקם עמהם בעולם הגמול.

ועיין מזה בדברי רבינו בשיחה עם כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל בפרשת וירא תשכ"ח (נדפס בכרך דברות קודש לסדר בראשית תשכ"ח, עמוד קנ) וז"ל: דער אייברשטער זאָל שומר ומציל זיין, ס'איז דאָך די גרויסע הסתרה. מיט אַ דור פריער קאָן זיין רחמנא ליצלן ווען מ'רירט צו, הען מען געווען געהאַט [העונש על אתר], זיי ברענגען דאָך פון רדב"ז, אז מ'האַט געגראָבן און ס'איז קיינער נישט צוריקגעקומען, דער רדב"ז ברענגט דאָך עס. [ונענה כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן: אין די מערת המכפלה? והשיב רבינו: ויין, ביים כותל]. מ'האַט אַמאָל געגראָבן אונטערן כותל, עפעס מענטשן, און ווער ס'איז אַהין אַראָפּגעגאַנגען איז אונטן געבליבן, דער איז נישט צוריקגעקומען, דער איז דאָרט געבליבן. [און] דעמאָלט האָט מען אויפגעהערט [גראָבן], אזוי ברענגט ער. אַבער היינט איז אַן הסתרה, היינט לאָזט מען אַלדינגס [צין], ס'איז זייער אַ גרויסע הסתרה היינט.

קנג

ביאר ענין מנשה המלך העמיד צלם בהיכל

לפי פשוטו יוקשה, דאס כן האך היה אפשר לעשות העבודה במקדש. והאך לא ביערו הכהנים את הצלם מההיכל
איך האב געזאגט אַסאַך מאָל שוין^ס, [לפרש מאמרם] (תענית כו:) מנשה העמיד צלם
בהיכל.

[דלפי פשוטו יוקשה], אַז ס'איז געשטעלט אַ צלם בַּהֵיכָל, נו וויאזוי האָט מען געטון
די עבֻדָּה [אין בית המקדש]? וואָס האָט מען געטון^ס.
[והאך אפשר לומר] ס'איז געווען אַ 'צֶלֶם' [במקום המקדש] און מ'האָט אים נישט
אַרויסגעוואָרפֿן?

קנד

אמנם ביארתי דהכוונה רק על 'מחשבת' עבודה זרה שהיה למנשה המלך, ונברא מזה
מלאך רע שהיה נקרא בלשון "צלם", כי המלאכים הנבראים מן החטא, שמם כשם החטא

[נגאָר] דער פֿשֶׁט איז נישט אַזוי [כפשוטו].

נאָר ווי זיי זאָגן דאָך אַלע [בספרים הק'] - און נאָך אין מהרש"א אין מלקות^ס - אַז
אפילו [מן המחשבה, סיי] וואָס מ'טוט, ווערט באַשאַפֿן [דורכדעם] אַ מַלְאָךְ, [שע"י מצוה
נברא מלאך טוב, וע"י עבירה נברא מלאך רע. און] מיט אַ שלעכטע "מַחֲשֶׁבֶה" ווערט באַשאַפֿן
אויך אַ מַלְאָךְ. אַזוי זאָגט דאָך דער מהרש"א אַרויס, אין מלקות^ס.

[און] דער מַלְאָךְ [הנברא מעבירה] הייסט דאָך [בשמן] אַזוי ווי די עבירה וואָס מ'האָט
אינזינ, ס'ווערט דאָך אַזוי [אַנגערופן], ס'הייסט דאָך אַזוי, ס'ווערט דאָך אַנגערופן מיט
'דעס' נאָמען, אַזוי שטייט דאָך איבעראַלס^ט.

[ובזה יבואר ענין מנשה, ווייל] ער איז געקומען [בהיכל] מיט 'מַחֲשֶׁבֶת' עבודה זרה,
האָט ער באַשאַפֿן דאָרטן אַזאַ מַלְאָךְ [שנקרא בשם כזה], און דער איז געווען דער 'צֶלֶם'
[שהעמיד, והוא המלאך ששמו כמחשבת העבירה], און 'דעס' האָט ער אַראָפּגעשטעלט בהיכל.
'דאָס' איז עס געווען. [אבל לא שהעמיד שם צלם ממש ח"ו].

[ולפי שבחינה זו לא ירגישו סתם בני אדם, ורובם לא ראו צורת הצלם שהעמיד בהיכל, כי רק יָכִי
הָרְאוּ ויחיד סגולה יש בכח ראיתם להרגיש בזה, על כן לא מיהו בו ישראל, ולא נתבטל התמיד
והקרבנות במקדש. (על הגאולה ועה"ת סימן צו).]

^ס ומהם בס"ג ויחי תשכ"ז, ובדברי יואל ליום כיפור (אות לו) ולסוכות (אות כא).

^ס דלא מצינו לא בפסוקים ולא בדברי חכמינו ז"ל שנתבטלה העבודה והתמיד באותן הימים (ע"ה רע"ה"ת סי' צו).

^ס בגמרא מכות (י:): למדו מקראי כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ועל זה ביאר המהרש"א שם וז"ל:
עיינ בזה במפרשים, ואענה גם אני חלקי, דלא קאמר שמוליך אותו הקב"ה, אלא 'מוליכין' אותו. והוא על פי
מה שכתבנו בכמה מקומות (במהרש"א שבת לב: עבודה זרה ב. ועוד), שכל 'מחשבה ודיבור ומעשה' האדם, הנה הוא
בורא לו 'מלאך' לפי ענינו אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר בדרך שאדם רוצה לילך, שהרשות בידי האדם ממנו
יתברך ב"ה, שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), אבל כפי רצונו ודעתו של אדם מוליכין אותו אותן
המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו וכו' [ועיי"ש עוד שביאר האך למדו זה מן הפסוקים].

^ס ומצאתי מבורר כן בתנא דבי אליהו (זוטא, פרק ג) וזה לשונו, אם עושה אדם את עצמו צדיק, וְלִדְבַר אֱמֶת,
מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך צדיקים ומדבר אמת. ואם עושה אדם את עצמו רשע, וְלִכְחַשׁ וְלִדְבַר שָׁקֶר,
מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך רשעים ומכחש ומשקר וכו'. ופירש הזיקוקין דנורא, והוא על דרך שאמרו
חכמינו ז"ל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. על כל פנים מבורר בדברי חכמינו ז"ל דכפי מחשבתו של
אדם נברא לו מלאך אם לטוב או להיפך. (על הגאולה ועה"ת סימן צו).

^ס וכמו שכתב האור החיים הק' ז"ל בפרשת תשא (ל, יב) על הפסוק וְלֹא יִהְיֶה כָּהֵן נָגֵף, דמלאך הנברא מעבירה
הוא מין העון ממש כמעשהו, ושמו נקרא על שם העבירה. וזה לשונו: לצד שקרא לה' מסית ח"ו, ושלוש שאמר
אִם ה' יִסְתָּף בִּי, נברא מלאך רע וכו', והוא מין העון ממש כמעשהו, ומסית שמו, והסיתו והטעהו, בסוד (אבות
ד, ב) עבירה גוררת עבירה. (על הגאולה ועה"ת שם).

קנה

הוכיחם ישע'י הנביא על שבאו לבית המקדש במחשבת ע"ז

ווי דער פסוק זאָגט [מי בקש זאת מידכם רמס חצרי, ופירש'י] אחרי שאין "מחשבתכם" נקיה זאָלט עטס נישט קומען. (וכדלעיל אות קל-קלב).

קנו

ביאור דיוק לשון הפסוק: מי בקש זאת מידכם'

ולדרכינו יבואר לשון הפסוק מי בקש זאת מידכם', דהיינו 'מרשותכם'.

והכוונה על המחשבות שברשותכם, ועל המלאכים שנבראים מזה שהם באים אִתְּכֶם

אפשר איז דאָס דער טעם [מה שאמר] מי בקש זאת מידכם'. [דלכאורה הול'ל] מי בקש זאת מכם', וואָס איז דער 'מידכם', [והלא רמיסת החצר הוא ברגלים ולא בידים]. [נאָר בלשון] 'מידכם' ווערט אָנגערופן רשותו'. פאָרוואָס, [ווייל] אַזוי ווי ידו איז סמוך לו, אַזוי דער רשות איז נעבן אים^ע.

[וכוונת הכתוב לומר], אַז מ'גייט מיט מיט'ן רשות [שלו]^{עב} מיט אַזעלכע געדאַנקען, איז מען מעמיד צלם בהיכל 'וואו' מ'קומט^{עג}.

קנז

ובנוגע לענינינו:

אַזוי איז עס ביי דער 'פּוֹתֵל', און אַזוי [איז] ביי די 'אַלע מקומות הקדושים' [שאם הולכין לשם במחשבת פסול, הרי זה כמעמיד צלם בהיכל].

קנח

ווען נישט די גרויסע הסתרה, קאָן זיין העט מען געזען [רושם החרון אף שנעשה בזה, וכמו שהיה מלפנים שנענשו על אתר].

נאָר בעווינינו הרבים [איז דאָך] די גרויסע הסתרה (וכדלעיל באות קנב).

קנט

על כל פנים מוז מען זיך פאַרהיטן, מוז מען זיך האַלטן ביי דעם בָּשֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה.

מ'מוז זיך האַלטן אין הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, - לויט ווי אַזוי מ'זעט - [רק באופן] אַזוי ווי ס'איז דער 'רָצוֹן הַבּוֹרָא' ברוך הוא.

און דער סימן [לידע מהו רצון הבורא] - אונז ווייס מיר נישט [אליין] - נאָר וואָס

^ע כמבואר בדברי רש"י בכמה מקומות (וישלח לב יד, משפטים כב ג, חקת כא כו, מטות לא ו, ועוד).

^{עא} כמבואר ברש"י במדבר (ב, יז), וכמובא להלן בלשון על הגאולה.

^{עב} בשעה שיש עמו 'מחשבות' כאלו בלבו וברשותו.

^{עג} וז"ל רבינו בזה בעל הגאולה ועה"ת (סימן צו): ולדרכינו יתפרש שפיר הכתוב הנ"ל בישע'י שאמר הנביא כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמס חצרי, ואפשר שהוכיחן ישע'י הנביא על שבאו לבית המקדש במחשבת עבודה זרה, שהיה יצרא דעבודה זרה תקיפא להו בבית ראשון כמבואר בדברי רבותינו ז"ל, וממחשבת עבודה זרה שלהם נבראו מלאכים קישים' העבירה ושרשו ובחינתו ממש, והעמידו צלם בהיכל ה', וע"כ אמר הכתוב מי בקש זאת מידכם וגו'. וזה כוונת רש"י ז"ל שאין לבבכם שלם עמי. והכוונה שאין שלם עמי ביחוד אחדותו ית', ומחשבתו במחשבת עבודה זרה, והרי זה כמכניסין צלם בהיכל ה'. וזהו שכת הרד"ק שאין זה לכבוד אלא לבזיון, וזה ניאוך לפניו ית' ואין הקב"ה חפץ בראיית פנים כזה. וואלי ירמוז הכתוב באמרו מי בקש זאת מידכם", דהול"ל מי בקש זאת מכם', ומהו כוונת אמרו מידכם' והרי אין ראיית העזרה בידים כלל. ויתבאר על פי מה שכתב רש"י ז"ל (במדבר ב, יז) [בפסוק] איש על ידו לדגליהם, אין לשון יד שבכאן זו ממשמעו, רוח של צדו קרוי על ידו, הסמוכה לו לכל הושטת ידו, עד כאן לשונו. ואפשר שזה כוונת הנביא מי בקש זאת מידכם' רמס חצרי, שאלו המלאכים שהם על ידכם וסמוכים לכם, שנבראו ממחשבת עבודה זרה, והם בחינת ודמות עבודה זרה וצלם בהיכל ה', ומי בקש זאת שתביאן אותם לרמוס חצרי.

ס'שטאַמט פון צדיקים [זהו בודאי עולה לרצון הבורא], וואָס ס'קומט דורך ערליכע אידן. [אבל מה שבא ע"י הרשעים והכופרים, סימן שבודאי אינו רצון הבורא].

(וראה עוד בענין שלא לילך למקומות שכבשו הציונים, באות רפ-רצ)

קס

ענין ט:

ישועה לישראל, יש בזה טובה רק כשהוא מצד הקדושה

דער אַמַת [איז, אזוי ווי] איך האָב געזאָגט פריער (באות צז-קו, הנדפס בחלק ג' של הקונטרס), - אזוי האָף איך, - [אז] אין די הַצְלָה האָבן זיי קיין חֵלֶק נישט. פֿאַרקערט, זיי זענען געגאַנגען [למלחמה, צו] 'מפְקיר' זיין די אידן.

צו דעם האָבן זיי [זיכער] גאַרנישט געטון, דאָס וואָס ס'איז געבליבן די 'ציווילע' מענטשן, אין די 'שטעט'.

נאָר אפילו ווען ס'העט געווען [ענין הצלה] דורך זיי, איז עס אויך אַ גרויס אומגליק [ולא ישועה, ואין לעשות תרועת שמחה מזה].

קסא

בזרע קודש מפרש על פה מה דאיתא בוהר שאסתר היתר רגילה לשלוח שְׂדֵה שהיתה דומה לה לאחשורוש, ולא הלכה בעצמה, ולכן אמר לה כי עתה כשצריכים להמשיך ישועה כלליות לישראל, אל תדמי בנפֿשֶׁך, שלא תשלח 'הרמיון' שלך, אלא תלך בעצמך, כי אם תִּהְיֶה תִּחְרִישִׁי רוּחַ וְהַצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים 'מִמָּקוֹם אַחֵר', דהיינו מסטרא אחרא, וישועה לישראל צריך שיבא ממקור הקדושה

[וכמו שמצינו בנס פורים, הוצלה על ידי הסטרא אחרא הוא אסון וצרה גדולה].

[ווי] ס'שטייט, און דער זרע קודש זאָגט^{טז}, ער זאָגט ביי [נס] פורים, [לפרש הפסוק] [אסתר ד, יג-יד] אַל תִּדְּמִי בְּנִפְשֶׁךְ לְהַמְלִיט בֵּית הַמֶּלֶךְ [מִכָּל הַיְּהוּדִים] - ברענגט ער דאָרט צי [ענין דלהלן] - כי אם תִּהְיֶה תִּחְרִישִׁי בְּעַת הַזֹּאת רוּחַ וְהַצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר, וְאֵת וּבֵית אֲבִיךָ תֵּאבְדוּ.

זאָגט ער אַזוי: ס'שטייט דאָך, אסתר המלכה איז קיינמאַל נישט געווען ביי אַחֲשֻׁרוּשׁ'ן, זי האָט געשיקט אַ ש״ן דל"ת [במקומה], - אזוי ברענגען זיי דאָך פון זוהר הקדוש^{טז}, - זי האָט געשיקט אַ ש״ן דל"ת אַנשטאַט זיך, [וואָס] זי האָט אַזוי אויסגעזען ווי אסתר.

^{טז} בזרע קודש על המועדים (בדושי פורים): אַל תִּדְּמִי בְּנִפְשֶׁךְ, כי אמרו ז"ל שהכניסה לו שידית בדמותה בכל עת שהיתה נתבעת וכו', וזהו שהזהירה מרדכי אַל תִּדְּמִי בְּנִפְשֶׁךְ שתעשה דמותך וְאֵת לא תכניסי אצלו, כי אם תִּהְיֶה תִּחְרִישִׁי בְּעַת הַזֹּאת ותכניסי שידה בדמותך ויהיה הנס על ידי השידה שבדמותך, כמו שמצינו בגמרא שהרבה פעמים נעשה נס על ידם, וזה שאמר רוּחַ וְהַצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים אבל יהיה מִמָּקוֹם אַחֵר, על דרך שאמר רבי שמעון בן יוחאי (מעילה יז:) כשהלך למלכות (יבא) [ובא] שד לעשות להם נס, אמר יבוא הנס 'מכל מקום', אבל טוב יותר שיהיה מסטרא הקדושה, ולא מסטרא 'אחרא', שאינה מצד האחדות רק מסטרא דאֵל 'אחר', ולא מסטרא דאֵתֶּךָ לבד. וכאן שהיה הנס לְכָל יִשְׂרָאֵל שקיימו נִקְבְּלוּ התורה על ידי זה (אסתר ט, כז), צריך שלא יהיה לסטרא אחרא חלק, שאז ח"ו ה' מאחד יתהפך לר"ש, כי הסטרא אחרא נקרא אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וכשהיה על ידי השידה יהיה להסטרא אחרא חלק בהנס, על כן אַל תִּדְּמִי בְּנִפְשֶׁךְ כנ"ל, שיהיה הנס רק מסטרא דקדושה לבד. ולכן אמרה עתה (שם ד, טז) פֶּאֶשֶׁר אֲבָדְתִּי [מאבא, אֲבָדְתִּי] מִמֶּךָ (מעילה טז), כי עד כאן לא נבעלה כלל לאחשורוש, רק עתה, כדי שיהיה נס מסטרא דקדושה, וכן היה [שבא הנס מצד הקדושה].

^{טז} בוהר הק' (תצא דף רעו. ברעא מהימנא): וְרַבֵּן מֵאֲרִי מִתְּנִיתִין, מִטְּרוּנִיתָא [השכינה הקדושה] אֲתָמֶר בָּהּ (תהלים קג, יט) וּמִלְכּוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. בְּתַר דְּאֵתְלִבְשָׁא בֵּיהּ אֲסֵתֶר, שְׁלִיטַת אֲסֵתֶר עַל אַחֲשֻׁרוּשׁ וְאוֹמִתִּיהּ, וְאֲתָמֶר בָּהּ (אסתר ט, טז) וְהָרָגוּ בִּשְׁוֹנֵאֵיהֶם. וְאִי תִּימָא דְּאֵתִיתִיד עִמָּה, אָף עַל גַּב דִּהּוּ בְּכִיתָא חֲדָא, חֵס וְשְׁלוֹם, אֱלָא כְּגֹוֶנָא דִּיוֹסֶף דְּאֲתָמֶר בֵּיהּ (וישב לט, טז) וְתַנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָה, וְלֹא לְבוּשׁוֹ אֱלָא בְּגָדוֹ, לִישָׁנָא דְּבוֹגִידִים כְּגִידוֹ (ישעי' כד, טז). ○ וְהָכָא סִתְרָא רַבְרָבָא, וּבְגִין דָּא 'אֲסֵתֶר' לִישָׁנָא דְּסִתְרָאָה, אֲתָה סִתֶּר לִי (תהלים לב, ז), שְׁכִינְתָּא אֲסִתִּירַת לָהּ מֵאַחֲשֻׁרוּשׁ,

זאָגט דער זרע קודש, מרדכי האָט איר געזאָגט, היצט זאָלסטו [גיין אליין], היצט איז פאַרפאַלן ווי אין בראד, ס'איז טאָקע פאַר אַבדתי אַבדתי^{טז} (שם, טז), היצט מוזט דו גיין אליין. כאַטשיג ס'איז פאַר איר געווען אַ גרויסע צָרה, [אמר לה כי] היצט מוזטו גיין אליין.

[וזה שאמר] אל 'תדמי' בנפשך, דו זאָלסט נישט מאַכן קיין 'דמיון' [אז] זאָלסט שיקן אַ 'דמיון' אנשטאָטס דיר, אזוי ווי ביז היצטערט. פאַרוואָס, פֿי אַם הַחַרֶשׁ תַּחֲרִישִׁי בַּעַת הַזֹּאת, דו וועסט דיר זיצן אינדערהיים בשלום און דו וועסט אַהין שיקן [הדמיון במקומך], וועט אויסקומען אַז רַחַם וְהַצֵּלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים [ממקום אחר], אַז די ישועה כללית וועט זיין אַריינגעמישט [דערין] עפעס פון די "סטרא אחרא", ס'וועט קומען פון 'דארט'.

קסב

הגם - זאָגט ער - ס'איז געווען תנאים ואמוראים האָבן זיך משתמש געווען [עם השידיון]^{טז}, ברענגט ער. [אבל טוב יותר שלא יצטרכו לזה].

קסג

לעולם שטייט דאָך - דעם ברענגט ער שוין נישט [בורע קודש] - אַז די שיינ' דל'ת'ין וואָס זיי האָבן באַדינט [להתנאים ואמוראים] די זענען געווען קרובים לַקְדוּשָׁה^{טז}, ס'איז געווען זייער כח [של הצדיקים. וכן] דעם וואָס זי האָט געשיקט - אסתר המלכה - איז געווען דער כח פון אסתר'ן.

[אבער] על כל פנים איז 'דאָך' עפעס אַ שטיקל חלק [בהם מצד הסט"א, ששורש כל השידיון הוא משם, ולכן לא רצה מרדכי להשתמש בזה לענין "ישועה כללית" לישראל]^{טז}.

ויהיב ליה 'שידה' באתרה, ואתהדרת איהי בדרועיה דמרדכי. ומרדכי דהוה ידע שְׁמָא מפרש ושבעין לשון, עבד כל דא בחקמתא וכו'. וְדָא באתמא מאילנא דטוב ורע, אָבֵל אם היא משיכנתא לית לה שנוי, הָדָא הוא דכתיב (מלאכי ג, ו) אֲנִי ה' לא שנית. אֲנִי דא שכינתא, וְלִית לָהּ דחילו מכל סטריין אַחֲרָיִן, הָדָא הוא דכתיב (ישעיה מ, יז) כָּל הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוּ. ובאתרא דשכינתא תמן, בְּמָה סגולת תמן. ובגין דאסתר אתחלשת שכינתא בָּהּ, חזיא הוה למעבד עמה סגולת. ○ כְּגִוּנָא דְשָׁרָה, קודשא בריך הוא נטיר לָהּ, בגין שכינתא דהוה נגעה נטיר לָהּ מפרעה, וְאִפִּילוּ לבושה ותכשיטיה בכלהו שרי קודשא בריך הוא סגולת, בגין שכינתא. ובגין דא, אָתָא פרעה לסנדל, מָחָא ליה עמיה, וְהָכִי נמי בכל תכשיטין דילה, בְּכָל תכשיט ותכשיט דהוה נגעה ביה מחי ליה, עד דאתפרש מנה ההוא טמא, וְאִתְּוֹךְ לָהּ לבעלה וכו', דְקוּדְשָׁא בריך הוא לא יְהִיב ליה רשו למקרב גבה, הָדָא הוא דכתיב (ישעיה מב, ח) אֲנִי ה' הוא שמי וכבודי לא אֶתֵּן.

^{טז} עיין בגמרא מגילה (טו): [ובכן אבוא אל המלך] אשר לא כדת. אמר רבי אבא שלא כדת היה, שבכל יום ויום עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון. וכאשר אבדתי, כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך [פירש"י אבדתי ממך, ואסורה אני לך, דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, וברצון אסורה לבעלה].

^{טז} וכמבואר בגמרא מעילה (יז): בענין רשב"י שהשתמש עם השד בן תמליון, וכנזכר בדברי הורע קודש דלעיל. ○ ועיין בגמרא חולין (קה): ההוא בר שידא דהוה בי רב פפא [פירש"י: שהיה משמשו], אזל לאתווי מיא מנהרא וכו'. ועיין עוד בגמרא פסחים (ק): אמר רב יוסף אמר לי יוסף שידא, אשמדיא מלכי דשידי ממונה הוא אכולהו ווגי וכו', אמר רב פפא אמר לי יוסף שידא וכו'. ובגמרא יבמות (קכב): אמר רבי חנינא אמר לי יונתן שידא וכו'.

^{טז} עיין בזהר הק' (פקודי רסו: רסח): הִיכְלָא שְׂבִיעָא, הָדָא הוא הִיכְלָא דְשִׁמְרֵי דְחִמְרָא וכו'. מְהִיכְלָא דא נְפִיק חד רוחא די מְמָנָא על אינון רוחין דאֲקָרִי צְפוּנֵי וכו'. הָכָא איהו נְקוּדָה דְחָד דְקִימָא לְגוּ בְּגוּ, וּמִהֲכָא נִפְקִי כָּל אינון רוחין אַחֲרָיִן דְשִׁטָּאן בְּעֵלְמָא, וְשִׁלְטִין בְּהָא עֵלְמָא בְּכָל אינון מְלִין עוֹבְדִין, דְאֶתְמַסְרוּ בְּסִטְרָא דְשִׁמְלָא וכו'. ולבּתּר אינון רוחין דְשִׁטָּין בְּעֵלְמָא, וְאֵלִין קִימֵי לְמַרְחֵשׁ נִסִּין לְבִנֵּי נֶשָׂא, בְּגִין דְאֵלִין לָא קִימֵי בְּטַנּוּפָא דְמִסְאָבָא כָּל כֶּךָ בְּאֶחָרֵינִן, וְחַד רוחא מְמָנָא עֲלִייהו וְאֶקְרִי נְסִירָא, דְאֵיהוּ אֶתְנַסֵּר מֵאינון סְטְרִין דְמִסְאָבֵי תִּיר, (עיין זוהר ויקרא כה), וְאֵלִין פְּרָחִי בְּאִוִּירָא וְאֶבְאִישׁוּ לְסִטְרָא דְלֵהוּן, בְּגִין לְמַעַבֵּד נִסִּין לְאִינוּן די בְּסִטְרָא דְקוּדְשָׁה.

ועיין בהגהות מהרצ"א (להבני יששכר) על הזהר שם וז"ל: ואילין פרחין באוירא כו' למעבד ניסין לאינון די בסטרא דקדושה. אפשר הוא כעובדא דר' תמליון במסכת מעילה.

^{טז} וז"ל רבינו בעל הגאולה ונח"ת (סימן מד) בענין המבואר בגמרא שבעה רבי שמעון, וז"ל: ולכאורה למה לא

קסד

- טאַקע אַחַשְׁרוֹשׁ אַליין איז דאָך אױך געווען אַ רָשָׁע [ואיך יצא ממנו ישועה לישראל], נאָר ס'איז געווען מיט'ן כח פון אסתר'ן, [וממילא היתה הישועה מצד הקדושה]. -

קסה

[על כל פנים] האָט ער [מרדכי] איר אָנגעזאָגט, רַח וְהַצֵּלָה [יַעֲמֹד לַיהוּדִים] אַז ס'וועט קומען "מִמָּקוֹם אַחֵר", דאָס טױג נישט. אַ זאך וואָס ס'איז נוגע צום פֿלל ישראֵל, טאָר מען זיך נישט באַנוצן מיט קיין שום זאך וואָס ס'קומט פון די סטרא אחרא. אזוי זאָגט דער זרע קודש.

קסו

היוצא מזה לעניינו:

[וכמו כן בנידון שלפנינו]: אפילו אַ 'הַצֵּלָה' אַז ס'העט געווען, [אַבער] טאַמער איז עס פון זיי, איז עס אַ גרויסע 'צָרָה'. ווייסט השם יתברך [מה שיכולין לסבול מזה]. נאָר איך בין אין דער האַפענונג, אַז ברוך השם ס'איז 'נישט' געווען [קיין הַצֵּלָה] דורך זיי.

ווי דער אָמַת איז, פונקט דער היפך, ס'איז פאַרקערט [דרך הצרות והסכנה בא על ידם]. מ'דאַרף נאָך דאַנקן השם יתברך [אַז] זיי האָבן צו דעם [להצלה] גאַרנישט געטון, זיי האָבן געטון [נאָר] פונקט דעם היפך.

קסז

אַבער וויאזוי גייט מען פאַרקויפן [פאַר'ן עולם, שהם גרמו הצלה ומעלימים עין מה שהם גרמו כל הצרה].

[ובעוה"ר נתקיים הפסוק] עַל הַתְּמוּנָה^פ, מ'גיט [להכופרים] דעם כבוד פון השם יתברך [והשבח שהיה צריכין לתת לה]. באַלד קריכט מען 'אַהיך'.

[וממילא] טאַמער איז דאָס, איז ליבער מ'זאָל נישט רעדן [דערפון בכלל], מ'זאָל נישט זאָגן גאַרנישט [קיין שבח דערוועגן, אף להקב"ה].

קסח

[והוא כבחינה שהזכרנו על] "און בן פֿלַת", ס'איז פאַרהאַנדן אַזעלכע פֿלָאִים' וואָס זיי געשעען, און מ'מוז יצאן בַּאֲנִינֹת' דערויף, אזוי ווי ס'שטייט דאָ [בענין פרשתן] אין די גמרא^{פא}.

קסט

נאָר דאָ איז נישטאָ קיין פֿלָאִים' בכלל נישט, [נאָר] אַלעס איז הונדערט פּראָצענט

'שמח' רשב"י על הנס שנעשה להצלת כל ישראל. אבל לפי שנעשה הנס באמצעות השד, אף שבאמת עיקר הדבר נעשה על ידי רשב"י ולא על ידי השד, שהשד עשה רק בשליחות רשב"י מה שעשה, ומצינו כמה פעמים השתמשו התנאים עם שדים, ואלו השדים היו קרובים אֶל הַקְדוּשָׁה כידוע. אמנם ראה רשב"י ברוח קדשו שעון הדור גורם שאין זכותם כדאי שיבא הנס על ידי "מִלְאָךְ", ומסטרא דקדושה לבד, באופן שלא יטעו הבריות שיש גם להם היכולת לעשות נסים. ולכן בכה רבי שמעון על נס כזה, ובהכרח הסכים שיבוא הנס מכל מקום. ופעם ציין רבינו לדברי המהרש"א בגמרא מעילה שם וז"ל: שאל מין אחד לחכם אחד, [האיך יתכן שנתחזק העיקר [רצ"ל יסוד שמירת התורה ומצות] ע"י השד, ולולי זה נתבטל. והשיב לו, לפי שודאי ביטול מצות כאילו לא ניתן בלב הקיסר אלא על ידי השד, לכך נגזר עליו מן השמים שהוא בעצמו יבטל הגזירה, וק"ל].

^פ כמבואר באורך לעיל באות סג-ע (הנדפס בחלק ג' של הקונטרס).

^{פא} וכמבואר באורך לעיל באות לא-מ (הנדפס בחלק ב' של הקונטרס).

מְלוּכָשׁ בְּטַבֵּעַ. דָּאָס קומט פֿאַר [אַסאַך מאָל], הַצִּלְחַת רְשָׁעִים.
[וּסְתָם] הַצִּלְחָה' פון די סטרא אחרא, דָּאָס איז גאַרנישט [קײן פֿלאַים]^{פב}. ס'איז בלי שום ספק.

קע

די גאַנצע מעשה קאָן זיין אונטערגעשטעלט [על ידי הס"מ].
די גאַנצע מעשה אַז 'יענער' זאָל אַזוי רעדן [שראש צבא הישמעאלים יאיים עליהם] און 'זיי' [הציונים] זאָלן זיך גיין שלאָגן, כדי זיי זאָלן געווינען.
דער ס"מ האָט דאָ געוואָלט געווינען אַסאַך, און ער האָט דאָ געווינען, בעונותינו הרבים, ליידער בעונותינו.

[און] בעונותינו הרבים, 'אידישע אידן' העלפן אים צו !

[וכל המגזמים בהצלחת הרשעים לספר בשבחם, זיי זענען] שלוחים פונעם ס"מ !

דָּאָס איז דער אָמַת, 'ער' [הס"מ] האָט די גאַנצע זאָך אָנגעפירט, ס'העט נישט געברויכט צו זיין [די גאַנצע מלחמה] ס'האָט נישט געברויכט פאַסירן. 'יענער' האָט נישט געברויכט אַזוי רעדן, און 'זיי' האָבן זיך נישט געברויכט שלאָגן. [נאָר] ס'איז אלעס געגאַנגען אַזוי [אונטערגעשטעלט].

מ'האָט דָּאָס געוואוסט פון דעם אַלעמען [גם מתחילה, שהם ינצחו בקל].

קעא

בעונותינו הרבים, פאַרוואָס זאָל מען נישט קוקן? פאַרוואָס זאָל מען נישט זען דעם אָמַת ? !

'אזוי ווייט' זאָל מען זיין פאַרקראַכן ? ! 'אזוי פאַרפירט' זאָל מען זיין ? !

קעב

ענין י:

ביאור הפסוק: עַל זֶה הָיָה דְּוָה לִבְנוֹ, עַל אֱלֹהַ חֲשָׁבוּ עֵינֵינוּ

ס'שטייט אין פסוק^{פב} (איכה ה, יז-יח), עַל זֶה הָיָה דְּוָה לִבְנוֹ, אויף דעם טוט אונז וויי דאָס האַרץ, עַל אֱלֹהַ חֲשָׁבוּ עֵינֵינוּ, איז פינסטער פאַר די אויגן.
שטייט [נאָכדעם] דער צווייטער פסוק, עַל הָר צִיּוֹן שִׁשְׁמָם, שוועלים הָלְכוּ בוֹ.

קעג

ברש"י מפרש דבפסוק שלאחריו על הר ציון ששם שועלים הלכו בו,
מפרש כוונת פסוק זה, באומרו על זֶה הָיָה דְּוָה לִבְנוֹ, עַל אֱלֹהַ חֲשָׁבוּ עֵינֵינוּ

זאָגט רש"י^{פב}, דער פסוק, דער צווייטער, איז [דער] פֿשֵׁט אויפֿן ערשטן פסוק, אויפֿן פסוק עַל זֶה הָיָה לִבְנוֹ, עַל "אֱלֹהַ" חֲשָׁבוּ עֵינֵינוּ, [וואָס] ער זאָגט נישט אויף 'וואָס'. זאָגט דער צווייטער פסוק, דעם וואָס כ'האָב דיר געזאָגט פריער מיין איך 'דאָס', עַל הָר צִיּוֹן שִׁשְׁמָם שוועלים הָלְכוּ בוֹ.
אַזוי זאָגט רש"י.

^{פב} שאין בזה חידוש כלל, וכמו שביאר רבינו בס"ג בהעלותך (אות קלה, שבחלק ב).

^{פב} עיין פירוש דלהלן בפסוקי איכה, בעל הגאולה ועה"ת סימן קן (ד"ה ובוה אפשר). ועיין עוד באופן הקרוב לזה בס"ג דברים תשט"ו (לשון קדשו קונטרס קנה).

^{פב} ברש"י (איכה ה, יז): עַל זֶה הָיָה דְּוָה לִבְנוֹ גו'. על המפורש במקרא של אחריו, על ששם הר ציון ושועלים הלכו בו.

קעד

אבל עוד צ"ב, מה שחילקן לב' ענינים, חרא "על זה" הָיָה דָּוָה לִבְנֹו, ועוד "על אֱלֹהִי" חָשְׁבוּ עֵינֵינוּ, ועל איזה ב' ענינים קאי ברויך מען פֿאַרשטייך:

א [רעכט [אז] ס'איז פֿשט אויף יענעם פסוק, [אַבער] פֿאַרוואָס האָט מען דאָ צוטיילט אין צוויי, "על זה" דָּוָה לִבְנֹו, [און] "על אֱלֹהִי" חָשְׁבוּ עֵינֵינוּ. זאָל ער עס צוזאַמנעמען אינאיינעם [שיאמר] "על זה דָּוָה לִבְנֹו וְחָשְׁבוּ עֵינֵינוּ".
ער מאַכט עס עפעס פֿאַר 'צוויי' זאכן, אויף איינעם איז דָּוָה לִבְנֹו, און אויף איינעם איז חָשְׁבוּ עֵינֵינוּ, [דאָרף מען פֿאַרשטיין] וואָס איז עפעס [די] צוויי זאכן.

קעה

ועוד צ"ב השני, דברישא אמר על "זה", לשון יחיד, ובסיפא אמר על "אֱלֹהִי", לשון רבים
ב [און דערנאך, על "זה" [שהוא לשון יחיד] איז טייטש 'דאָס', איז עס איין זאך.
[ועוד כי] דער כלל איז [דלשון] "זה" איז אַ מייענט^פ. [ומשמע] ס'איז נישטאָ קיין צוויי זאכן, [נאָר] 'דאָס'.
[על] "אֱלֹהִי" איז לשון רבים^פ. [ואינו מובן] וואָס איז דאָס, [עפעס] אַסאך זאכן, וועלעכע זענען דאָס די סאך [זאכן].
[והלא ברישא דקרא אמר] ס'איז נאָר איינס. וויאָזוי איז דאָס עפעס?

קעו

אבל הנראה בביאור הכתוב דרומנו על המצב באחרית הימים. והרישא על "זה" הָיָה דָּוָה לִבְנֹו, קאי על חורבן בית המקדש, וכמו שמפרש בפסוק השני על הר ציון שְׁשָׁמָם. דאף שהוא צרה גדולה וכוללת, אבל אין זה אלא צרה אחת בלבד, ועל זה הָיָה דָּוָה לִבְנֹו מכבר, כי על זה ידוע כל הדוויים
נאָר זעט אויס אָזוי:
דער צווייטער פסוק זאָגט פֿשט אויפ'ן ערשטן פסוק [כמבואר ברש"י. און] דעס איז צוויי זאכן [בפסוק הראשון].
[וכן] אין צווייטן פסוק איז אויך צוויי זאכן, על הר ציון שְׁשָׁמָם, [און] שוועל'ים הָלָכוּ בוֹ.

קעז

"על הר ציון שְׁשָׁמָם" [שבפסוק השני] איז פֿשט אויף די ערשטע העלפט פסוק [הראשון].
[והכוונה כי] על "זה", דאָס חורבן בית המקדש, [הָיָה דָּוָה לִבְנֹו] איז אַ ווייטאָג אין האַרץ, [אשר על זה] יָדוּוּ כָל הַדּוֹוִיִּים^פ, [אַבער] 'דאָס' איז עס [ולא יותר. דהגם כי] אין לָךְ צָרָה גְדוֹלָה [ומזה, אָבער] ס'איז 'איינ' צָרָה, [און טאָקע] בעוויניג הרבים אַ ביטערע צָרָה.

קעח

ובסיפא אמר על "אֱלֹהִי" חָשְׁבוּ עֵינֵינוּ, והוא על דבר הגורם צרות רבות. ועל זה מפרש בפסוק השני, כי שוועל'ים הָלָכוּ בוֹ, כי הרשעים שהם שוועל'ים מחבליים כרמים הם הולכים שם במקום המקדש בטומאה ובפריצות, ובהחזקת ידי המינים, אשר זה גורם צרות רבות, וגם מביא "חשכות עינים" בעולם, שאין רואין את האמת
[ושוב אמר] על "אֱלֹהִי" [לשון רבים, ועל זה מפרש בפסוק השני] וואָס איז דאָס אַסאך, אַז ס'איז אָבער "שוועל'ים הָלָכוּ בוֹ".

^פ עי' בגמרא פסחים (צו.) זֶה מִקְחוֹ מִבְּעוֹשׂוֹר וְאִין וכו'. ברכות (י.) זֶה נִסָּן וְאִין אַחֵר, ב"ק (ג.) כִּמְשַׁפֵּט הַזֶּה וכו'.

^פ וכו'כ גם בזוהר הקדוש (תשא קצב.) [בפסוק] אֱלֹהִי אֶלְהִיךָ יִשְׂרָאֵל (תשא לב, ד) וכו'. (על הגאולה וזה"ת סימן קו.)

^פ לשון הגמרא קידושין (פא.) גויר (כג.) והכוונה דיצטער ויתמרר מ' שיש לו לב ומבין שיש להצטער על זה.

[אז] שְׁעָלִים מַחְבְּלִים כְּרָמִים (שיר השירים ב, טו), די פּוֹרְצֵי גֵדֵר, די וואָס האָבן אומגעברענגט דעם כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, 'די' גייען אַרום דאָרטן אויפן מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ! בפרהסיא! דעם איז ביטערע "צרות" [בלשון רבים].

[ווייל 'דעס'] ברענגט אָן אַ שיעור צרות.

ס'כאַפט אַראָפּ [אידן] פון דער אָמוּנָה.

[און] מי יודע חלילה, השם ירחם, 'וואָס' דאָס וועט נאָך קאָנען חלילה ברענגען.

קעט

און דער צרה, דעם מאַכט "חֲשָׁכוֹ עֵינֵינוּ", דעם איז מַעוֹר עֵינִים, ס'פאַרבלענדט נאָך די אויגן!

מ'וויל זיך נאָך איינרעדן [כאילו זהו טובה לישראל], מ'גייט נאָך אויף דעם אַ שבח והודיה! אַז 'די כּוֹפְרִים' האָבן באַקומען דאָס מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ!

[וועל זה נאמר שם בפסוק הקודם] (איכה שם, טז) אוי נא לָנוּ כִּי חָטֵאנוּ!

קפ

דעם איז דער פֿשט דאָ אין דעם פסוק, עַל "זֶה", [אויף] 'איינ' זאך, [היה] דָּוָה לָבְנוּ, דאָס איז עַל הַר צִיּוֹן שְׁשָׁמָם.

עַל "אַלֶּה", אויף וואָס ס'ברענגט 'אַסאָך' צרות, איז חֲשָׁכוֹ עֵינֵינוּ, ס'איז נאָך אַ חֲשֹׁכוֹת עֵינִים אויך! ס'פאַרבלענדט נאָך די אויגן! [מלבד הצרות שגורם].

זאָגט דער צווייטער פסוק, די צווייטע זאך [איז] "שׁוֹעָלִים הִלְכוּ בוֹ".

קפא

היוצא מזה לענינינו:

האָט דער נביא [דאָ] געזאָגט, ס'וועט זיין אַ ביטער דוֹר, [אז] שׁוֹעָלִים מַחְבְּלִים כְּרָמִים וועלן 'גיינ' בְּפִרְהָסִיא אויפ'ן מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ! [וואָס] ס'איז אַן איסור כָּרַת! פ"ח [ויעברו על זה] בְּפִרְהָסִיא!

און ס'שטייען דאָרטן [הונדערטער אידן], ס'שטייען 'רַבָּנִים' און 'רָאשִׁים', און מ'קוקט [דאָס] צי, וְאִין מוֹחָה! מ'רעדט נישט קיין וואָרט!

קפב

ס'איז געווען ר' משה מאַנטיפיורא, ער איז [אַמאָל] געגאַנגען אויפן מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ^ט, [און כאַטש] ער האָט אַ גרויסן פֿח געהאַט אין אַרץ יִשְׂרָאֵל, ער האָט אויסגעהאַלטן [בממונו דין] אַלע פְּתֵי דִינִים, ער איז געווען דער 'גָּבִיר' [המפורסם].

און דאָס בית דין האָט נישט געקוקט אויף גאַרנישט, און מ'האָט אים מַחְרִים געווען לאַ עלינו^ט.

^ט במגן אברהם (או"ח תקסא סק"ב) וז"ל: פסק הרמב"ם (בית הבחירה ו, יד) שקדושת העזרה וירושלים קדשה לעתיד לבוא וכו'. והראב"ד הקשה וכו'. ואם כן דברי הרמב"ם שרירין וקיימים והנכנס עתה למקום המקדש חייב כרת שכולנו טמאי מתים וכו', עכ"ל. עיי"ש. ווע"ע בזה בשו"ת מנחת יצחק (חלק ה, סימן א).

^ט זה היה בתחלת שנות ת"ר.

^ז ועיין בקובץ וילקט יוסף (חלק יג, סימן קלד) וז"ל: ושמעתי מהרה"ג ר' ארי' לייב ג"י, שכל תקיפות של הגאון ר' שמואל סאלאנט זצ"ל אצל השר ר' משה מאנטיפיארע ע"ה, היה משום שהיה מוכיח אותו על פניו על שנכנס בשגגה למקום המקדש, והיה משיב לו שהוא עושה על פי הרב שהיה עמו כידוע לכל, והיה מוכיח אותו וכו', וממנו ילמדו שלא לחנוף לשום אדם אף אם כנובה ארזים גבהו.

הָאֵט ער זיך אינאַכט גענומען, אָן 'ערליכער' איז ער געווען, ער האָט נאָר נישט געוואוסט דעם דין. הָאֵט ער מְקַבֵּל נְזִיפָה געווען דערנאָך פאַר'ן בית דין, און אַזוי אַרום האָט מען צוריק מַתִּיר געווען [נידויו. און] ער איז ער נישט געגאַנגען [מער].

קפג

[און היינט] בעווננינו הרבים גייען אַלע רְשָׁעִים, טְמָאִים וּמְטָמָאִים, און זיצן הונדערטער און טויזנטער אידן [שבאים אצל כותל המערבי], און מ'קוקט צי! מ'קוקט צי! ס'איז אַין מוֹחָה בִּידֶם!!

[וכי] דאָס איז אַ שְׂמֻחָה?!

דעס איז אַ הִתְעוֹרָרוּת תְּשׁוּבָה? ! מיט אַ שְׂמֻחָה? !

קפד

[ועל זה מקונן הכתוב] שוּעִלִים הִלְכוּ בו !

דאָס איז דער רעכטער חֲשָׁבו עיינינו !

ביטערע צרות !

'דאָס' איז עס [דער פֶּשֶׁט], עַל "אַלֶּה" [לשון רבים].

מִי יוֹדֵעַ, מִי יוֹדֵעַ, 'וואָס' דאָס קאָן ברענגען פאַר אידן, השם ירחם.

דאָס איז דער פֶּשֶׁט. [און] דער צווייטער פסוק [גייט אַרויף] אויפ'ן ערשטן.

רפ

ענין יא:

הקדמה למעם ששי שלא לילך לבותל המערבי:

על דבר שמשבחים בו את הרשעים, אין לחזכיר אפילו שבת לה' ברבים ובענין חיוב התורה לעשות ההיפוך מהכופרים ועובדי עבודה זרה

בגמרא מנחות: בפרשת קרבנות לא נאמר בהן לא קל ולא אֱלָקִים, אלא שם הוי"ה בלבד, כדי שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק. וביאר במהרש"א, כי שם הוי"ה לחוד נקרא רק על הקב"ה, משא"כ בשאר שמות הקודש

ס'שטייט די גמרא זאָגט^א, אין אַלע פרשיות פון קרבנות איז נישטאָ קיין שום שם, נישט קל, נישט אֱלָקִים, נאָר דער שם הוי"ה ברוך הוא. כדי מ'זאָל נישט האָבן קיין פתחון פה, צו זאָגן ס'איז פאַר די עבודה זרה^ב.

[דבשאר הכינויים ושמות הקודש, מצינו כין] אַלעס ווערט דאָך אָנגערופן מיט די זעלבע נעמען, נאָר דער שם הוי"ה ברוך הוא איז דאָך נישט [נקרא, רק על הקב"ה].

^א בגמרא מנחות (ק): תניא, אמר רבי שמעון בן עזאי, בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא קל ולא אֱלָקִים, אלא ה', שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק. [פירש"י: שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין. לאומרים רשויות הרבה הן, והדבר מוכיח שזה ששמו כן ציוס להקריב לו מנחה, וזה ששמו כן ציוס להקריב לו פרים, וזה אילים, לכך נאמר בכלם ריח ניחוח לה'].
^ב כן מפרש במהרש"א (מנחות שם) וז"ל: מאי כתיב בפרשת קרבנות שלא נאמר בהן קל ולא אֱלָקִים כו'. משום דהקרבנות על הרוב באין לרצות ולפייס את מדת הדין על חטא האדם, ולא היה לו לכתוב בכלם ריח ניחוח לה' שהוא מדת הרחמים, אלא שיהיה ריח ניחוח לגבי מדת הדין, קל או אֱלָקִים. ולא נכתב כן, אלא כדי שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק. שלשון זה כתיב גם בעבודה זרה בעבודתה, כגון לא תשתחוה לאל אחר, ואלהים אחרים, שלא יאמרו שהקב"ה שהוא אֱלָקָא דְאֵלִים כדלעיל (בגמרא שם) [כין] נתן לאלהים אחרים כח וממשלה בשפלים וצוה לעבדם, לכך כתיב שם ה', שאין לעבוד רק לשם המיוחד.

רפא

ולכאורה קשה למה רק בקרבנות חששה התורה על כך, מה שאין כן בשאר מצות
[וביאתי בזה^{צב}, דהנה] לכאורה פארוואָס [נאָר] ביי קרבנות האָט מען מורא געהאַט
פאַר דעם, [דלכאורה] ביי עפעס אַנדערש זאָל מען אויך מורא האָבן.

רפב

וביאתי בזה על פי מה שכתב הרמב"ם במעם הקרבנות, דהוא יען שהעובדי עבו"ז זוכים לעצבים שלהם והורגלו לזה
במרים, והיה קשה למונעם לנמרי מזבחת קרבנות, לכן צוה ה' לזכות הקרבנות רק לשם ה'. אבל טעם זה הוא להיפך מן
הרמב"ם במעם הרבה איסורין שבתורה, כי התורה צוהה שלא לעשות כלל בדרך שנוהגים הכומרים ועובדי עבו"ז
נאָר דער רמב"ם זאָגט דאָך [בטעם הקרבנות].

[דהנה ביי] קרבנות לעולם, זיי [העובדי ע"ז] זענען דאָך אויך מקריב קרבנות [לאלילים,
ואם כן היה ראוי לאוסרו לישראל].

דאָ ביי קרבנות זאָגט דאָך דער רמב"ם^{צב} אַ פאַרקערטע שיטה ווי ער זאָגט
איבעראַל [בשאר המצות. ווייל] איבעראַל שטעלט ער אַראָפּ אַ כלל [בהרבה איסורי התורה,
שכוונת התורה בזה כדי לפרוש מעבודה זרה, ולכן] אַלדינגס וואָס די עובדי עבודה זרה טוען,
טאָר מיר אונז נישט טון.

ער זאָגט דאָך אַ טעם, [כגון] אויף שַׁעֲטָנִי זאָגט ער^{צב} ווייל די כומרי עבודה זרה
גייען אין שַׁעֲטָנִי, טאָר מיר אונז נישט גיין.

[וכן] דַם, ווייל די אַלע עובדי עבודה זרה [היו רגילין באכילת דם], ווייל ס'איז אַ מאכל
פון די שיי"ן דל"ת'ן [וכשהם אוכלים הדם, השדים מגידים להם עתידות]. איבערדעם טאָר מיר
אונז נישט עסן^{צב}. און דער רמב"ן [אחרי יו"א, ראה יב כב] באַשטעטיגט דעם טעם^{צב} וואָס
דער רמב"ם זאָגט [אויף דם].

אַלדינגס וואָס 'זיי' טוען, טאָר מיר אונז נישט טון, [נאָר מ'דארף טון] פונקט דעם
היפך. [אפילו] ס'העט נישט געווען קיין פעלער [מחמת עצמו, אָבער] אַז 'זיי' טוען, טאָר
מיר אונז נישט טון.

[און] ביי קרבנות, דאָרט זאָגט ער פונקט פאַרקערט. [ווייל] מ'איז געוואוינט געווען
מקריב זיין קרבנות צו דער עבודה זרה, האָט מען נישט געקענט אָפרייסן, [ולכן] האָט
מען געזאָגט ליבער מאַך עס פאַר'ן באַשעפער.

רפג

והראשונים הקשו על הרמב"ם במעם הקרבנות, שהרי גם אדם ונח כבר הקריבו
קרבנות לה', בזמן שעדיין לא היה שום עבודה זרה בעולם, ולא היה שייך טעם הרמב"ם
לכאורה זיי קריגן דאָך אויף אים אַלע^{צב}, וואָס הייסט עפעס, דאָס איז דער טעם
[הקרבנות] ?

^{צב} עיין כל הענין באורך בס"ג זכור ויקרא תשי"ד [לשון קדשו קונטרס רלב], בלק תשי"ד [לשון קדשו קונטרס קצז],
ויקרא תשכ"ז, ועוד.

^{צב} בספר המורה ח"ג (פרק לב ופרק נו), עיי"ש באורך.

^{צב} בספר המורה שם (פרק לו).

^{צב} כמו שכתב הרמב"ם שם (פרק מז).

^{צב} דאף שחולק עליו בטעם הקרבנות, מודה לו בטעם איסור דם. ○ ועיין בזה באורך בדרושי רבינו לפרשת ראה
בכמה שנים (ס"ג ראה תשי"ז, תשי"ח, תשי"ט, תשכ"ז).

^{צב} ונתנו טעמים אחרים על הקרבנות. עיין בספר החינוך (מצוה צה), ובדברי רבינו בחיי ובעל עקידה והאלשיך

דער רמב"ן זאגט אויך^ט [לחלוק עליו בזה, ואחד מטענותיו] מ'האט מקריב געווען קרבנות אייביג [עוד בימי אדם הראשון], ווען ס'איז נישט געווען קיין עבודה זרה [בעולם], פון אייביג אויס, ווי קען דאס זיין [דער טעם].

רפד

אולם באמת בדברי חז"ל במדרש מוכח כמעט הרמב"ם, ושעל זה אמר הכתוב ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים

[אבער] לעולם דעס וואס דער רמב"ם זאגט [בטעם הקרבנות], שטייט אין א מדרש. [דבפסוק] ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים [אשר הם זבחים] [אחרי יו, ז], זאגט דער מדרש^ק, אשר הם זבחים, זיי זענען געוואוינט [געווען במצרים לזכות] לשעירים, [ולזה אמרה תורה] זאל מען שוין מער נישט טון [באיסור, אלא יהיו מקריבין לפני, והן נפרשים מעבודת כוכבים].

רפה

ולתרץ קושיית הראשונים ביארו מפרשי הרמב"ם, דאין כוונתו ליתן טעם על עצם הקרבנות, שעל זה יש טעמים אחרים נשגבים. אלא דלאחר שהתחילו הם להקריב לעז היו לאסור לנו ענין הקרבנות לגמרי, וכדרך שביאר הרמב"ם כמעט הרבה איסורין שבתורה. ולזה כתב דהטעם שלא נאסרו הקרבנות, הוא על שהיה קשה למונעם לגמרי מזה, וע"כ אמרה תורה לעשות מעשה זה לשם ה' דייקא, ובאופן זה ימנעו מלזכות עוד לעז

זאגן זיי פֿשט אין רמב"ם^{קא}, אז דער רמב"ם מיינט דא, לעולם טאקע אַמַת [אז] קרבנות האָט מען אייביג מקריב געווען. נאָר ווייל 'זיי' האָבן אָנגעהויבן מקריב זיין קרבנות [לעבודה זרה], העט מיר 'אונז' שוין נישט געדאַרפט [מער מקריב זיין אפילו לשמים, אף שמתחילה עשו כן]^{קב}. נאָר וואָס דען, [וויבאלד] דעס קאָן מען אָבער נישט אָפּגעוויינען, האָט מען געזאָגט [לזכות רק] לה'.

אָבער נישט אז דאָס איז טאָקע דער גאַנצער טעם [של הקרבנות]. ער מיינט נאָר [דער רמב"ם, אז] וועגן דעם האָט מען עס נישט [מבטל זיין].

און ס'זעט דאָך אַזוי אויס [מסבאר, בכונת הרמב"ם], ווייל איבעראַל זאָגט ער דאָך טאָקע אַזוי [שכל מה שעשו לעבודה זרה, צוותה התורה שלא לעשותה כלל].

רפו

ובזה ביארתו לתרץ למה דוקא בקרבנות הקפידה תורה שלא להזכיר רק שם הוי"ה בלבד, ולא בשאר מצות. כי שאני במצות הקרבנות שאנו עושים בה דבר שהוא דומה למה שהם עושים, ולכן יש קפידא יותר שלא יהיה מקום לבעל דין לחלוק

איבערדעם קאָן זיין [למה רק בקרבנות בלבד הקפידה תורה שלא להזכיר רק שם הוי"ה לחוד,

והישמח משה [כולם כפרשת ויקרא], ובדברי חיים [שם] בשם האר"י ז"ל [טעמי המצות ויקרא, ועץ חיים ש"פ פ"ב], וברלב"ג [פרשת צו], ועוד.

^ט ברמב"ן פרשת ויקרא (א, ט), עיי"ש באורך

^ק בויקרא רבה (כב, ח): רבי פנחס בשם רבי לוי אמר, משל לבן מלך שָׁגַס לבו עליו, והיה למד לאכול בשר נבילות וטריפות, אמר המלך זה יהיה תדיר על שולחני, ומעצמו הוא גדור. כך לפי שהיו ישראל להוטים אחר עבודת כוכבים במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים, דכתיב ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים, ואין שעירים אלו אלא שדים, שנאמר (האיוב לב, יז) יזבחו לשדים, ואין שדים אלו אלא שעירים שנאמר (ישע"י יג, כא) ושעירים ירקדו שם, והיו מקריבין קרבניהם באיסור בָּמָה, ופורעניות באות עליהם. אמר הקב"ה, יהיו מקריבין לפני ככל עת קרבנותיהן באהל מועד, והן נפרשים מעבודת כוכבים, והם ניצולים [מפורענות].

^{קא} במפרשי ספר המורה.

^{קב} וכמו שמצינו בפסוק וְלֹא תִקֵּים לָךְ מַצֵּבָה, דאע"פ שהיתה אהובה בימי האבות, עכשיו שנאה, לפי שעשאוה אלו חק לעבודה זרה (עיי' לעיל בסוף הפרה לה מלשון רבינו בעל הגאולה).

ווייל ביי דער איינער זאך וואָס 'זיי' טוען אויך אזוי, האָט מען געמוזט ווייניגסטענס באַוואַרענען [שלא להזכיר בו שאר שמות].

[ובאמת] מ'האָט דאָך נישט געקאָנט מבטל זיין קיין קרבנות, [ווייל ס'איז דאָך] איינס פון די גרעסטע זאכן, [וסתם] עבֹדָה מיינט מען קרבנות^ק, [און] די וועלט שטייט אויף דעם^ק.

- אזוי ווי ביי חמה ולבנה, [מכיוון] שיש לעולם צורך בו [לכן אין מבטלין אותם, אף שהיה ראוי לבטלם מפני עובדיהן שמשותחין להן]^ק.

[ולכן] על כל פנים האָט מען געמוזט גוט באַוואַרענען, [אז] מ'טאָר נישט זאָגן חס ושלום אַזא נאָמען ווי זיי זאָגן, [נאָר] דירעקט שם הוי"ה ברוך הוא.

[און] דאָס פאַררופט מען זיך אויפן פסוק [שלא נזכר בפסוקי התורה שבפרשיות הקרבנות רק שם הוי"ה, אבל בפה אי אפשר לומר שם הוי"ה, ווייל] קיין הוגה השם באותיותיו קען קיינער נישט [זיין]^ק, מ'טאָר נישט זאָגן, קיינער קען נישט זאָגן, מ'זאָגט עס נישט. [אַבער] נאָר ביי קרבנות [שטייט אין 'פסוק' רק שם הוי"ה, דרך בזה עושין כעין מה שעושין הם, אלא שהוא לה'].

רפז

דאָס איז די זעלבע זאך וואָס איך האָב פריער געזאָגט [בענין ח, בשם מהר"י ששפורט, שאין לעשות דבר שהונהג והופעל על ידי רשעים].

רפח

חיוצא מזה לעניינינו:

בעניינינו אין לנו העצה שבקרבנות להזכיר שם הוי"ה, ועל כן בכהאי גוונא אין לעשות עסק כלל מדבר שהכופרים עושים בו עסק, ואפילו כשהוא לעבודת השי"ת

יהיה איך שיהיה, נאָך וואָס מ'איז ניצול געוואָרן, דאָרף מען לויבן השם יתברך. אַז ס'גייט אַבער מיט דעם וואָס 'זיי' [זאָגן], מיט 'דעם לשון', מיט דעם לשון וואָס ס'גייט שָבַח פאר'ן מינות און פאר'ן אַפיקורסות, ס'הייבט אויף דעם דגל המינות, דאָס ציונות, [דעמאָלט] טאָר מען נישט זאָגן גאַרנישט, [ואפילו להודות לה' על זה בפרהסיא]. איבערהויפט [אז] מ'דרייט [אויס דעם אַמת, און] מ'זאָגט אַליין דערנאָך מיט דעם לשון [ממש שאומרים המינים, שנותנין ח"ו שבח למינות, ולא להקב"ה], דאָס איז נאָך דאָס אַרגסטע.

[נאָר] אפילו מ'זאָגט עס נישט אַליין, איז נישטאָ קיין עצה, [כי אסור לומר כסגנון לשונם]. קיין הוגה השם באותיותיו קען מען דאָך דאָ נישט זיין, ביי קרבנות האָט מען זיך אַן עצה געגעבן, האָט מען זיך געמוזט אַן עצה געבן [שלא להזכיר בתורה רק שם

^ק כמבואר בגמרא מגילה (יח.).

^ק כמבואר בגמרא תענית (כז:), ועוד.

^ק וכמובא לעיל באות קעט (הנדפס בחלק ב' של הקונטרס) מדברי הגמרא עבודה זרה (נד:).

^ק במשנה דסנהדרין (ז): ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס, רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים וכו' אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו. ○ ועיין בפירוש התוספות (ע"ז יח. ד"ה הוגה השם).

הוי"ה), דאָס איז געווען (ביי קרבנות, אָבער ביי אַזאַ מין זאך אַז מ'קאָן אַריינפאַלן [בנתינת שבח וחיוזק למינים, ואפילו באותן שמתחילין להודות להקב"ה, אָבער] אַז מ'קומט אויס [צום סוף] צו דעם, חס ושלום, איז לאַ יִזְכָּר וְלֹא יִפָּקֵד, [שאין לדבר ולהודות עתה על זה כלל].

רפט

ענין יב:

טעם ו - שלא לילך לבותל מערכי

לפי שהמינים עושין מזה פראָפּעגאַנדע, וצריכין לעשות ההיפוך מדבריהם

דאָס זעלבע איז אויכעט אַ שטיקל טעם [למניעת ההליכה] אויף די אַלע מקומות [הקדושים, שכבשו הרשעים במלחמתם].

[ווייל] אַז זיי מאַכן דערפון אַ 'געברויך', זיי מאַכן אַ 'פראָפּעגאַנדע', די 'כותל' מיט די אַלע 'מקומות הקדושים' [כמערות המכפלה וקבר רחל], זיי מאַכן דערפון אַ פראָפּעגאַנדע, ס'איז פאַר זיי אַ שָׁבַח.

אַז זיי טוען עס, זיי זענען קורא שָׁמָּה [אַז] זיי האָבן דאָס אויפגעטון, און מ'ציעט צי די וועלט - דעם עולם - דערצו, [אל כפירה הציונות].

[איז] לאַ יִזְכָּר וְלֹא יִפָּקֵד ! טאָר מיר אונז [דאָס] נישט טון !

רצ

[נאָר] מ'קאָן דאָך נישט דעם שם הוי"ה זאָגן [לאפוקי מהכופרים, ווייל מ'קען נישט] זיין אַ הוגה השם באותיותיו, אַז מ'קען נישט צו דעם [באָוואָרענען, אין לדבר מזה ולעשות עסק מזה כלל].

ביי קרבנות האָט מען זיך אויך געמוזט באָוואָרענען [שלא להזכיר רק שם הוי"ה], ווייל 'זיי' טוען אויך אַזוי.

איבערהויפּט [ווען] ס'איז טאַקע די זעלבע [שהמספרים נסים והצלות, הם משבחים ועובדים רק את המינים, ואין אומרים בזה שום עבודה ושבח לה'].

ס'איז נישט די [זעלבע כמו בקרבנות, שהרי ביי אַ קרבן קען מען זאָגן ס'איז אַן אַנדערע קרבן ווי [וואָס] זיי זענען מקריב^י], [נאָר] ס'איז טאַקע די זעלבע.

רצא

ס'איז דְּבָרִים פְּשׁוּטִים - דאָכט זיך - פאַר יעדן בַּר שְׁכָל.

[נאָר] מ'כאַפּט נאָר נישט [אין] 'תְּחִילַת', מ'פאַלט אַריין. מענטשן זענען נאָר מענטשן, מ'פאַלט אַריין [עד שגם הרבה מן היראים הלוחמים נגד הרשעים הלכו לשם בלא הודע]. איך באַשולדיג נישט, מ'פאַלט אַריין, מ'באַרעכנט זיך נישט. [אבל מעתה יש לידע ולהזהר מלילך לשם]. [ועיין כעין זה לעיל באות קכז].

^י וכמו שביאר רבינו בשאר דרושים, שבקרבנות שמקריבין על שם אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' (עיין במשנה דובחים מח:) יש בזה ענין של מילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד (כמבואר בקידושין ה.), וכמבואר גם בבני יששכר (ניסן ב, ג.). אבל כאן הוא בעוה"ר מילי דהאי ודהאי הוא בענין אחר, לשבח את הכופרים.

שח

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל אונז נאך העלפן: שְׁמַחְנוּ כִּימוֹת עֲנִיתָנוּ (תהלים צ, טו).
 אַזוי ווי מ'האַב מיר 'מיטגעפלאַגט' זיך, אַזוי ווי מ'האַב מיר זיך מיטגעפלאַגט
 מיט די אלע נסיונות, מיט אַזאַ שווער דור, מיט'ן שווערסטן מַצָּב.
 [אַזוי] זאל מיר נאך זוכה זיין צו זען בישועת כל ישראל ושמחתן, בְּשִׂמְחַת צִיּוֹן
 וירושלָּים, 'מתוך נחת'.
 מ'זאל אַמֵּת'דיג תְּשׁוּבָה טון פאַר'ן בורא כל עולמים. (אמן)

בעווננו הרבים, אונז זעמיר מְלֵא עֲוֹנוֹת ופְּשָׁעִים. דעס איז גורם נעבעך [כל אלו
 הנסיונות והחשכות עינים. כי] ווען נישט, העט מען גיווען געהאַט אן אנדערן כַּח, העט
 מען געהאַט סײַעֲתָא דְשִׁמְיָא מ'זאל מוֹנֵעַ זיין אַזעלכע ענינים פונעם כָּלל יִשְׂרָאֵל.
 וואָס זאל מען אָבער טון, עֲוֹנוֹתֵינוּ הָטוּ אֶת אֵלֶּה, ס'איז "חֲשָׁכוּ עֵינֵינוּ" (וכדלעיל
 באות קעב-קפב), מ'גייט אַרום מיט 'סְמִיּוֹת עֵינַיִם'.

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:
 מ'זאל מיר זוכה זיין צו טון תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה.
 דְּבוּק זיין אין הקדוש בְּרוּךְ הוּא, אין דער אַמּוּנָה הַקְּדוּשָׁה, און אין די תּוֹרָה
 הַקְּדוּשָׁה.
 מ'זאל במהרה זוכה זיין צו זען בְּאַמֵּת, און מתוך נחת וְשִׂמְחָה, [ווי] מ'זאל מיר
 ניצול ווערן מִכָּל צָרָה וְצוּקָה.
 דער בורא כל עולמים זאל רַחֲמֵנוּת האָבן אויף אידישע נְפֻשׁוֹת, [און] אויף אידישע
 גופים, מ'זאל נישט הערן קיין פֶּרֶץ וְצוּקָה^ק.
 וואָס מ'וויל טון, זאל מען טון מִן הַשָּׁמַיִם, נישט דורך די אומות^ק. נְפִלָה נָא בְּיַד
 ה' כִּי רַבִּים רַחֲמָיו, וּבְיַדִי אָדָם אֵל אֶפְלָה (שמואל ב' כד, יד).

דער אייבירשטער זאל העלפן:
 מ'זאל אָפּגעהיטן ווערן היצט פון כָּל צָרָה וְצוּקָה.
 ס'זאל נישט שאַדטן דעם 'עֲזוֹת וְחֲצִיפּוֹת' [של אלו הרשעים, אויף] חלילה ווייטער
 אויף 'מִלְחָמוֹת', און אויף 'צָרוֹת' [בהגירות נגד הדת].
 מ'זאל מיר ניצול ווערן פון 'מִלְחָמוֹת', און פון 'צָרוֹת', און פון 'אַלעם שלעכטן'.
 מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען, צו דערלעבן צו זען די גְּאוּלָּה, בְּנִחַת וּבְשִׂמְחָה,
 בְּקְדוּשָׁה וְטַהָרָה.
 בְּהַתְרוֹמָמוֹת קֶרֶן הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, וּבְהַתְגַּלּוֹת כְּבוֹד שְׁמַיִם עֲלֵינוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
 אָמֵן.

^ק מלשון הפסוק (תהלים קמד, יד): אין פֶּרֶץ וְאֵין יוֹצֵאת וְאֵין צוּקָה בְּרַחֲבֵינוּ.

^ק עיין בזה בס"ג בהעלותך תשכ"ז (אות קעח, שבחלק ב) וס"ג שלח תשכ"ז (אות קעט, שבחלק ג), ועוד.

מודעה ובקשה

במשך די זומער וואכן וועט זיין צו באקומען די קונטרסים לשון קדשו אין די גרעסערע צענטערן אין די קעטסקילס.

צו באשטעלן פאר א קעמפ, קאנטרי, אדער ישיבה רופט ביז דאנערשטאג 12:00 מיטאג.

347-628-4499

ווער עס וויל האבן דעם זכות, און איז וויליג ארויסצוהעלפן דורך מיטנעמען, אדער פארשפרייטן אין זיין געגנט, ווערט געבעטן אריינצורופן אז מען זאל קענען אלעס ארגאניזירן אויפן בעסטן אופן, לטובת הציבור המשתוקקים. זכות רביה"ק זי"ע יגן בעד כל המסייעים.

